https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en

Strategic Research on Social Problems
E-ISSN: 3041-8623
Vol. 15(1), 31-58
Received: 17.03.2025 Accepted: 21.08.2025

Research Paper

Sociological Analysis of the Problem of Social Laziness among Young People (Case Study: Sanandaj City)

Ghorban Gheysvand
M.A. of Social Science Research, Department of Social Science, Islamic Azad University, Sanandaj Branch, Sanandaj, Iran
ghorban1361@chmail.ir

Jamal Adhami *
Assistant professor, Department of Social Science, Islamic Azad University, Sanandaj Branch, Sanandaj, Iran
jadhami@iau.ac.ir

Introduction

In contemporary society, advancement and progress of communities increasingly depend on the collective effort and shared sense of responsibility among all members. A significant barrier to development is social laziness defined as a lack of motivation to engage in tasks despite having the capacity to do so (Balmores-Paulino, 2019). This phenomenon encourages passive behavior and procrastination in fulfilling essential duties (Quadri, 2022; Myers, 2009, 2015). as cited in Firouzjaeian (2019), Latane and colleagues (1979) contrasted social laziness with social diligence, highlighting its varying prevalence across cultures. Social laziness can manifest at both individual and societal levels: at the individual level, it involves a preference for immediate gratification over long-term benefits, while at the societal level, it results from the aggregation of individual laziness or dysfunctions within social institutions (Javadi-Yeganeh et al., 2009). This includes avoidance, procrastination, and shirking responsibilities in daily life (Spada et al., 2006; Javadi-Yeganeh & Fouladian, 2012). In Iranian society, social laziness is a pressing social issue associated with consumerism, routine lifestyles, and diminished dynamism in industry, commerce, and science (Javadi-Yeganeh, 2010). Historical travelogues and contemporary research have documented instances of social laziness in Iran (Javadi-Yeganeh & Fouladian, 2012). Additional studies indicate that the average level of laziness in Iran surpasses that of many other nations (Javadi-Yeganeh et al., 2009). In the city of Sanandaj, manifestations of social laziness include time wastage, reduced productive work hours, decreased physical activity, academic procrastination, reliance on social media, and social apathy (Danaeefard et al., 2016; National Statistics Center, 2020; Mousavi, 2018). Local investigations reveal heightened behaviors of indifference and avoidance among youth and university students (Ahmadi et al., 2013; Adhami, 2017; Hosseini et al., 2018). Despite the availability of educational and cultural resources, some young people in Sanandaj exhibit laziness driven by comfort-seeking tendencies, financial dependence on family, and pessimism regarding their future (Azkia & Pakseresht, 1998). The present study aimed to empirically examine the factors influencing social laziness among the youth in Sanandaj City.

Materials & Methods

This study employed a survey design, utilizing a structured questionnaire as the primary data collection instrument. The target population consisted of youths aged 15 to 29 years residing in Sanandaj City during the period of 2018-2019, totaling 211,053 individuals. The sample size was calculated to be 383 using Cochran's formula, which was then increased to 400 to account for potential attrition and enhance precision. A multistage cluster sampling approach was implemented. Initially, 3 clusters representing the upper, central, and lower regions of Sanandaj were selected. Subsequently, residential blocks were randomly chosen within each cluster. The questionnaire assessed various variables, including social loafing, social alienation, fatalism, social commitment, social satisfaction, and conspicuous consumption. The measurement instruments were adapted from previously validated studies. Content validity was established through consultations with expert faculty members and reliability was assessed using Cronbach's alpha

*Corresponding author

Adhami, J., & Gheysvand.GH. (2026). Sociological analysis of the problem of social laziness among young people (Case Study: Sanandaj City). *Strategic Research on Social Problems*, *15*(1), 31-58. https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

coefficients, which ranged from 0.65 to 0.81, indicating acceptable internal consistency of the measurement tools.

Discussion of Results & Conclusion

This study explored the factors and contexts contributing to social laziness among youth in Sanandaj City. Social laziness encompasses both individual and social dimensions: at the individual level, it reflects a preference for immediate gratification and reluctance to change behavior; at the social level, it emerges when a significant portion of society avoids work and seeks quick, easy outcomes. The findings indicated that the level of social laziness among participants was below the national average, with most youths denying any inclination toward laziness. Additionally, fatalism and social alienation scored below average, while conspicuous consumption, social commitment, and social satisfaction were rated above average. A significant positive correlation was found between beliefs in fatalism and social laziness, suggesting that such beliefs may undermine personal responsibility and foster passivity, thereby hindering active social engagement. Similarly, increased social alienation—characterized by feelings of powerlessness, isolation, and meaninglessness—was directly associated with higher levels of social laziness. Moreover, conspicuous consumption and a tendency towards materialistic display contributed to social laziness as individuals focused their behavior on immediate pleasures and luxury rather than productive work. The observed shifts in attitudes and behaviors among youth had implications for social stagnation, reduced productivity, and related societal challenges. Therefore, development of meaningful employment opportunities and promotion of active youth participation in social affairs are essential for fostering sustainable development and enhancing societal well-being.

Keywords: Youth, Social Laziness, Social Alienation, Social Satisfaction, Social Obligation, Fatalism, Conspicuous Consumption, Sanandaj

.
.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی
سال پانزدهم، شماره پیاپی (۵۲)، شماره اول، ۱۴۰۵، ص ۵۸-۳۱
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۳۰

مقاله پژوهشی

تحلیل جامعه‌شناختی مسئلهٔ تنبلی اجتماعی جوانان (مورد مطالعه: شهر سنندج)

قربان قیسوندی، کارشناسی ارشد پژوهش علوم‌اجتماعی، دانشکده علوم‌انسانی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران
ghorban1361@chmail.ir
جمال ادهمی*، استادیار، گروه علوم‌اجتماعی، دانشکده علوم‌انسانی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران
jadhami@iau.ac.ir

چکیده

هدف مطالعهٔ حاضر بررسی میزان تنبلی اجتماعی در بین جوانان شهر سنندج و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن است. تنبلی اجتماعی به معنای طفره‌روی، تن‌پروری، کاهلی، اهمال و سستی تعریف می‌شود. همچنین نوعی ویژگی رفتاری و نگرشی در افراد است که موجب می‌شود افراد باوجود داشتن توانایی و امکان فعالیت، تمایلی به فعالیت نداشته باشند و معمولاً کارهای مهم و فوری را به نفع کارهای ساده‌تر، لذت‌بخش‌تر و کم‌اهمیت‌تر به تعویق بیندازند. در پژوهش حاضر با استنباط از نظریه‌های بیگانگی اجتماعی، رضایت اجتماعی، تقدیرگرایی، تعهد اجتماعی و نظریهٔ مصرف متظاهرانه چارچوب نظری تدوین و از آن فرضیه‌های پژوهش استخراج شد و با روش اسنادی-کتابخانه‌ای و پیمایشی و با استفاده از پرسشنامهٔ محقق‌ساخته اطلاعات لازم جمع آوری شد. جامعهٔ آماری شامل جوانان شهر سنندج است که از بین آنها با استفاده از فرمول کوکران نمونه‌ای با حجم ۳۸۳ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیرهای بیگانگی اجتماعی، تقدیرگرایی، گرایش به مصرف نمایشی (متظاهرانه) و میزان تنبلی اجتماعی جوانان شهر سنندج همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل رگرسیونی چندمتغیرهٔ توأم نشان می‌دهد که از میان متغیرهای مذکور، به ترتیب بیگانگی اجتماعی، مصرف متظاهرانه و تقدیرگرایی بیشترین تأثیر را بر تنبلی اجتماعی جوانان می‌گذارند و به میزان ۲۸درصد از کل واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: جوانان، تنبلی اجتماعی، بیگانگی اجتماعی، رضایت اجتماعی، تعهد اجتماعی، تقدیرگرایی، مصرف متظاهرانه، سنندج.

*نویسنده مسئول

قیسوندی، قربان و ادهمی، جمال. (۱۴۰۴). تحلیل جامعه‌شناختی مسئلهٔ تنبلی اجتماعی جوانان (مورد مطالعه: شهر سنندج). *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ۱۵(۱)، ۳۱-۵۸. https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

3041-8623/ © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

مقدمه و بیان مسئله

در دنیای معاصر رشد و پیشرفت روزافزون جوامع به‌گونه‌ای است که بیش از هر زمان دیگری به تشریک مساعی و مسئولیت‌پذیری همهٔ اعضای جامعه نیاز است. هرجامعه‌ای در مسیر توسعهٔ خود با موانعی روبه‌روست. یکی از این موانع، تنبلی اجتماعی[1] است. تنبلی به‌عنوان فقدان انگیزه برای انجام کاری، باوجود داشتن توانایی انجام آن تعریف می‌شود (Balmores-Paulino, 2019). تنبلی بی‌میلی فرد به انجام کار یا کنش باوجود داشتن توانایی انجام آن است. چنین تردیدی را می‌توان ناشی از عدم انگیزهٔ فرد برای استفاده از انرژی خود برای این کار دانست (Burton, 2014; Pelusi, 2007)؛ به‌عبارت‌دیگر تنبلی موقعیتی است که در آن افراد نه برای رشد و پیشرفت شخصی هدف و برنامه‌ای دارند و نه برای رشد و پیشرفت جامعه گام برمی‌دارند. این افراد به نوعی خصوصیت اخلاقی، نگرش، عادت یا ویژگی رفتاری‌ای مبتلا هستند که «باوجود برخورداری از ظرفیت و توانایی فعالیت، از کار و فعالیت گریزان هستند و در امور روزمره تمایل به تعویق انداختن کارهای مهم و فوری به نفع کارهای ساده‌تر، لذت‌بخش‌تر و کم‌اهمیت‌تر دارند» (Quadri, 2022)؛ بنابراین، یکی از خصوصیات افراد تنبل رفتار انفعالی در زندگی روزمره است (Myers, 2009).

لاتان و همکاران[2] (1979) تنبلی اجتماعی[3] را درمقابل «تلاشگری اجتماعی[4]» قرار دادند و معتقد بودند که انسان‌ها در فرهنگ‌های مختلف ازنظر میزان تنبلی اجتماعی با یکدیگر تفاوت دارند(Latane et al., 1979). تنبلی در دو بعد فردی و اجتماعی نمود می‌یابد. تنبلی فردی به معنی کش‌دادن و اطالهٔ وضعیت فعلی و عدم تمایل به تغییر رفتار یا وضعیت توسط کنشگر و ترجیح منفعت یا لذت آنی بر منفعت آتی است؛ تنبلی اجتماعی که گاهی اوقات محصول تنبلی افراد جامعه و گاهی اوقات برایند آن است، یعنی وقتی عدهٔ زیادی از افراد بی‌عمل و لذت‌طلب هستند، در سطح جامعه نیز این روند مشاهده می‌شود. اما نوع دیگری از تنبلی اجتماعی نیز وجود دارد که ناشی از نظام اجتماعی و عدم هماهنگی در سطح نهادهای اجتماعی است؛ یعنی زمانی که افراد در سطح فردی، رفتاری مطلوب دارند، اما در سطح جمعی به نتیجهٔ مطلوب منتج نمی‌شود (جوادی یگانه و همکاران، ۱۳۹۰)؛ بنابراین، تنبلی اجتماعی به معنای طفره‌روی یا «به تأخیر انداختن هدفمند شروع یا تکمیل تکالیف مختلف شغلی است (Spada et al., 2006). به‌طورکلی افراد تنبل از پویایی و تغییر گریزان هستند، در زندگی شخصی و مناسبات اجتماعی امور را به تعویق می‌اندازند، تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی را به دیگران واگذار می‌کنند (جوادی یگانه و فولادیان، ۱۳۹۰).

به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران، جامعهٔ ایرانی از گذشته با مسئلهٔ اجتماعی تنبلی مواجه بوده است. اگر از منظر تاریخی به مسئلهٔ تنبلی اجتماعی در ایران نگریسته شود، مطالعات سفرنامه‌نویسان و سیاحانی چون: شاردن (۱۳۳۵)، دمورگان (۱۳۳۵)، ژوبر (۱۳٤۷)، اورسل (۱۳۵۲)، فلاندن (۱۳۵٦)، پولاک (۱۳٦۱)، سرنا (۱۳٦۳)، دورویل (۱۳٦٤)، بنجامین (۱۳٦٦)، گوبینو (۱۳٦۷)، وامبری (۱۳۷۲)، موریه (۱۳۸۰) و رایت (۱۳۸۵) موارد ومصادیق متعددی از تنبلی ازجمله عافیت‌طلبی و مسامحه‌کاری، سهل‌انگاری امور، راحت‌طلبی، فقدان نشاط و کم‌تحرکی را به‌عنوان ویژگی‌های بارز ایرانیان برشمرده‌اند. ازنظر برخی از صاحب‌نظران دیگر همچون جمال‌زاده (۱۳٤۵)، بازرگان (۱۳۷۵)، قاضی مرادی (۱۳۷۸) و چلبی (۱۳۸۱) بسیاری از مسائل امروز ایران ریشه درخصوصیت اخلاقی تنبلی اجتماعی دارد (به نقل ازجوادی یگانه و فولادیان، ۱۳۹۰). نتایج تحقیقات جوادی یگانه و همکاران (۱۳۹۰) همچنین نشان داد که میزان تنبلی در ایران ۷۸.۱۱

[1] Social Laziness
[2] Latane et al.
[3] Social laziness
[4] Hard working community

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

است که از میانگین ٤٦.٨٨ سایر کشورهای جهان بیشتر است؛ بنابراین، امروزه مسئلهٔ تنبلی در بخش‌های مختلف جامعهٔ ایران مشاهده می‌شود. از نمودها و مصادیق تنبلی اجتماعی در جامعهٔ ایران به‌طور عام و شهر سنندج به‌طور خاص می‌توان به این موارد اشاره کرد: اتلاف وقت روزانه و اهمال‌کاری‌های زندگی روزمره (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۵)، کم‌بودن ساعات کار مفید (دوساعت در روز)، کاهش سرانهٔ ورزش و تحرک در روز (۱۳دقیقه) (مرکز ملی آمار، ۱۳۹۹)، کاهش سرانهٔ مطالعه (۱۵-۱۲دقیقه در روز) (رسولی، ۱۳۹۸)، تنبلی دانشگاهی (فیروزجائیان و شریفی‌مقدم، ۱۳۹٦)، تنبلی دانش‌آموزان (عسگری و شفیع‌پور، ۱٤۰۱)، پرسه‌زنی‌های روزانه در سطح خیابان‌های شهر (محمدی و همکاران، ۱۳۹٤)، وابستگی به موبایل و شبکه‌های اجتماعی مجازی (موسوی، ۱۳۹۹)، وجود تعطیلی فراوان سالانه (جوادی یگانه و فولادیان ۱۳۹۰)، مسؤلیت‌گریزی (جوادی و همکاران، ۱٤۰۱)، طفره‌روی (سامانی و همکاران، ۱۳۹۵، محمدی و سویدی، ۱٤۰۱) و بی‌تفاوتی اجتماعی (محسنی تبریزی و صداقتی‌فرد، ۱۳۹۰)، ورود به شبکه‌های هرمی و شرطبندی با رؤیای یک‌شبه پولدارشدن (حدود ٤ میلیون نفر) (نقل از حاجیانی و همکاران، ۱۳۹٤) و موارد دیگری چون رواج پدیدهٔ سگ‌گردانی در سطح شهر (نجفی اصل، ۱٤۰۳)، پذیرش فرهنگ یقه‌سفیدی و عدم تمایل به کسب مهارت و تخصص، مصرف‌زدگی، فرار از کار و زحمت و تلقی آن به‌عنوان زرنگی، عادی‌شدن بیکاری و راحت‌طلبی، عدم تمایل به وقف زمان برای شروع کارهای نو، تولیدی و خلاقانه، الگوپذیری از فرهنگ کار دلالی به‌جای فعالیت‌های مولد، تخصصی و کارآفرینانه، عدم تمایل به ازدواج و مسئولیت زندگی خانوادگی و غیره که درنتیجهٔ این مسائل می‌توان گفت جریان پیشرفت صنعت، تجارت و علم دچار انحراف می‌شود و تعادل و سلامت جامعه به خطر می‌افتد (جوادی یگانه و همکاران، ۱۳۹۰)

باوجود اینکه مطالعات تجربی مشخصی در زمینهٔ تنبلی اجتماعی در کردستان انجام نشده است، نتایج مطالعات دربارهٔ مسائلی چون طفره‌روی پرستاران در سنندج (اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۳)، اهمال‌کاری تحصیلی در بین دانش‌آموزان پسر در سنندج (حسینی و همکاران، ۱۳۹۳)، بی‌تفاوتی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه کردستان و پیام‌نور سنندج (احمدی و مجیدی، ۱۳۹۲)، افزایش میزان بی‌معنایی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی‌سنندج (ادهمی، ۱۳۹۷) و مشاهدات و تجربهٔ زیستهٔ نگارنده نیز مؤید این امر است که انفعال، طفره‌روی و تنبلی اجتماعی در رویه‌ها و جهت‌گیری‌های کنشی و نگرشی جوانان شهر سنندج مشهود است. البته مقصود افرادی نیست که باوجود دارابودن شایستگی‌های فردی و انگیزه و تمایل به کار کردن، در نتیجهٔ عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به نوعی بیکاری ناخواسته تن می‌دهند، که بالابودن میانگین بیکاری در کردستان در مقایسه با میانگین کشوری گواهی بر این ادعا است، بلکه مقصود آن دسته از جوانانی است که باوجود فرهنگ و ادبیات غنی حامی توسعه در کردستان (ازکیا و پاک‌سرشت، ۱۳۷۷) ودارابودن شرایط ادامهٔ تحصیل یا امکان فعالیت روزانه و ورود به مشاغل و حرفه‌های سنتی، به دلایل گوناگون به نوعی آرمان‌گرایی، کمال‌گرایی، آسوده‌طلبی، پذیرش فرهنگ یقه‌سفیدی و در حال‌زیستن روی می‌آورند و با چشم‌دوختن به سرمایهٔ خانوادگی، وابستگی مالی به خانواده، چشم‌وهم‌چشمی و مقایسهٔ خود با طبقات مرفه و گاهی یأس و ناامیدی از آینده، به هیچ‌گونه فعالیت اجتماعی مولد و مفیدی تن نمی‌دهند و به تنبلی اجتماعی دچار هستند؛ بنابراین، پژوهش حاضر در پی بررسی تجربی برخی از عوامل و زمینه‌های مؤثر بر تنبلی اجتماعی در بین جوانان شهر سنندج است.

پیشینهٔ پژوهش

هرچند تنبلی اجتماعی پدیدهٔ ریشه‌دار اجتماعی و تاریخی است، تحقیقات جامعه‌شناختی چندانی در این زمینه انجام

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

نشده است و این شاید به دلیل فردی‌دیدن این پدیده و بررسی آن از نگاه روان‌شناختی باشد و شاید هم به این دلیل باشد که هنوز تعریف مورد وفاقی دراین‌باره وجود ندارد. در ادامه برخی از پژوهش‌های داخلی و خارجی دربارهٔ مسئلهٔ تنبلی اجتماعی بررسی و ارزیابی می‌شود.

سادات‌نوری و آذین (۱۴۰۱) در مطالعهٔ خود دربارهٔ «بررسی عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی جوانان شهر یاسوج» نشان دادند که میزان تنبلی اجتماعی بیشتر جوانان، متوسط و بالا است و بین تمایل به کار گروهی و سبک زندگی اسلامی با تنبلی اجتماعی جولنان رابطهٔ منفی ومعنی‌داری وجود دارد؛ اما بین مدگرایی و مدرک‌گرایی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطهٔ مثبت ومعنی‌داری وجود دارد. نتایج رگرسیون چندمتغیره نیز نشان داد که نقش تمایل به کار گروهی در تبیین تنبلی اجتماعی جوانان بیش از دیگر متغیرها است وبعدازآن به ترتیب سبک زندگی اسلامی، مدرک‌گرایی، مدگرایی در تبیین تنبلی اجتماعی جوانان بیشترین نقش را داشته‌اند. یافته‌های اثباتی و همکاران (۱۴۰۱) دربارهٔ «میزان تنبلی اجتماعی جوانان و نقش آن در توسعهٔ پایدار در میان جوانان شهر تهران» نشان می‌دهد که میزان تنبلی اجتماعی در سطح متوسط است. بین سن، جنسیت و میزان حمایت اجتماعی خانواده با میزان تنبلی اجتماعی رابطهٔ معنادار وجود دارد. تنبلی اجتماعی مانعی برای مشارکت خودجوش و تأثیرگذار جوانان در امور جامعه محسوب می‌شود و این موضوع در فرایند توسعهٔ پایدار نقش مهمی ایفا می‌کند. شمس‌ارمندی (۱۴۰۱) درپژوهشی با عنوان «بررسی رابطهٔ بین شخصیت کاریزماتیک و ارتباط آن با تنبلی اجتماعی در کارکنان آموزش‌وپرورش شهرستان لردگان» به این نتیجه رسید که بین شخصیت کاریزماتیک با تنبلی اجتماعی در کارکنان رابطهٔ منفی و معناداری وجود دارد و بین شخصیت کاریزماتیک، برون‌گرایی، پذیرای تجربه‌های جدید، سازگاری و وجدلنی‌بودن و همچنین هوش فرهنگی، روان‌رنجوری و تنبلی اجتماعی در کارکنان رابطهٔ مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین متغیر هوش فرهنگی و ویژگی‌های روان‌رنجوری و سازگاری، پیش‌بینی‌کنندهٔ میزان تنبلی اجتماعی در کارکنان است. نجفی و اسماعیلی شاد (۱۴۰۰) در تحقیق خود در بین کارکنان آموزش‌وپرورش شهر بجنورد نشان دادند که بین سرمایهٔ روان شناختی و بهزیستی ذهنی با تنبلی اجتماعی رابطهٔ منفی وجود دارد. پورمرادی و مرادنژادی (۱۴۰۰) درپژوهش خود با عنوان «بررسی رابطهٔ بین ویژگی‌های فردی و تنبلی اجتماعی جوانان روستایی استان ایلام» به این نتیجه رسیدند که مسئولیت‌پذیری، روان‌رنجوری و محل سکونت تبیین‌کنندهٔ تنبلی اجتماعی جوانان هستند. یافته‌های حیدری ساربان (۱۳۹۹) دربارهٔ «عوامل مؤثر بر کاهش تنبلی اجتماعی جوانان روستایی شهرستان اردبیل» نشان داد که مهم‌ترین عوامل مؤثر برکاهش تنبلی اجتماعی جوانان روستایی در منطقهٔ مطالعه‌شده شامل چهار مؤلفه (پاداش مبتنی‌برعملکرد و تقویت انگیزش، قداست‌زایی کار و تقویت احساس مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تقویت اخلاق اجتماعی ومطلع‌ساختن روستاییان به ارزش کار و بهبود عدالت اجتماعی و تقویت نهادهای اجتماعی و سیاسی فراگیر) است. فیروزجائیان و شریفی‌مقدم (۱۳۹۸) نیز در مطالعهٔ خود در بین دانشجویان مازندران به این نتیجه رسیدند که تنبلی دانشگاهی و تحصیلی با متغیرهایی مانند بی‌نظمی درون و برون‌دانشگاهی، فقدان کنترل در دانشگاه، ضعف برنامه‌ریزی در دانشگاه، طفره‌روی آموزشی سیستمی، فرهنگ تنبلی در جامعه، بیگانگی تحصیلی، فقدان علاقه و انگیزه برای یادگیری، استقلال و پایین‌بودن هزینهٔ تنبلی در جامعه رابطهٔ معناداری دارد؛ اما بین تنبلی اجتماعی و کمبود امکانات دانشگاهی و نبود آیندهٔ شغلی رابطهٔ معناداری وجود ندارد. یافته‌های زارع شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۷) دربارهٔ کارمندان دو شهر یزد و خرم‌آباد نیز نشان داد که نبود انگیزهٔ پیشرفت و

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

غضب اخلاقی در سطح خرد و بیگانگی سیاسی و عام‌گرایی در سطح کلان مهم‌ترین تبیین‌کننده‌های تنبلی اجتماعی هستند. پژوهش قاضی‌نژادیان شوشتری (۱۳۹۶) دربارهٔ «عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر تنبلی اجتماعی» در میان شهروندان شهر اهواز نشان می‌دهد که تقدیرگرایی مهم‌ترین تبیین‌کنندهٔ میزان تنبلی اجتماعی است. همچنین رحیمی‌زاده (۱۳۹٤) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که بین متغیرهای بیگانگی اجتماعی، بی‌قدرتی اجتماعی، رضایت اجتماعی، تعهد اجتماعی، محرومیت نسبی و پایگاه اقتصادی و اجتماعی به‌عنوان متغیرهای مستقل و تنبلی اجتماعی رابطهٔ معناداری وجود دارد و از میان متغیرهای تحقیق، بیگانگی اجتماعی دارای بیشترین قدرت تأثیرگذاری روی تنبلی اجتماعی دانشجویان است و پس از رضایت اجتماعی و تعهد اجتماعی و پایگاه اجتماعی اقتصادی به ترتیب در تبیین متغیر وابسته تأثیرداشته‌اند. تکلو و همکاران (۱۳۹٤) در پژوهشی با عنوان «بررسی ارتباط بین مؤلفه‌های مدل پنج‌عاملی شخصیت و تنبلی اجتماعی در کارکنان علوم پزشکی کرمانشاه»، نتیجه گرفتند که روان‌رنجوری، برون‌گرایی، تجربه‌پذیری و مسئولیت‌پذیری با تنبلی اجتماعی رابطهٔ معنی دار دارد. یافته‌های تحقیق بلالی و بهرامی لایق (۱۳۹٤) نیز نشان داد که تنبلی اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد و دانشگاه بوعلی همدان در سطح متوسط به پایین است. همچنین تنبلی در میان دانشجویان پسر دانشگاه آزاد بیشتر است. بین دلهرهٔ ارزیابی و تجربهٔ شکست و بی‌قدرتی با تنبلی اجتماعی رابطه وجود دارد. محمدحسین‌پور و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعهٔ خود با عنوان بررسی رابطهٔ بین رفتار شهروندی سازمانی و تنبلی اجتماعی کارکنان» نشان دادند که بین مؤلفه‌های رفتار شهروندی سازمانی ازجمله نوع‌دوستی، وجدان کاری (وظیفه‌شناسی)، تواضع، فضیلت شهروندی و تنبلی اجتماعی ارتباط معناداری وجود دارد. یافته‌های جوادی یگانه و فولادیان(۱۳۹۰) نشان داد که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تنبلی، تقدیرگرایی، احساس بی‌قدرتی و خودمداری است و درنهایت کم‌بودن میزان تمایل به تنبلی در تهران نشانهٔ کم‌بودن میزان تنبلی نیست؛ چون وضعیت اجتماعی تسهیل‌کنندهٔ تنبلی در جامعه است. همچنین جوادی یگانه و همکاران (۱۳۹۰) دریافتند که میزان تنبلی ایرانیان از متوسط جهانی بیشتر است و تنها کشورهای عربی هستند که بیش از ایرانیان دچار تنبلی‌اند و رتبهٔ نخست تنبلی را در جهان دارند.

در مطالعات خارجی نیز، احمد و همکاران[1] (2023) در مطالعه‌ای دربارهٔ تأثیر هوش مصنوع (AI) بر از دست دادن تصمیم‌گیری، تنبلی و نگرانی‌های حفظ حریم خصوصی در بین ۲۸۵ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های پاکستان و چین به این نتیجه دست یافتند که هوش مصنوعی به‌طور چشمگیری بر از دست دادن تصمیم‌گیری انسان تأثیر می‌گذارد و انسان را تنبل می‌کند.

ژانگ و وانگ[2] (2017) در پژوهشی با عنوان «تأثیر تعامل اخلاق کار پروتستان بر تعدیل تنبلی اجتماعی در چین» به این نتیجه رسیدند که ابعاد رضایت شغلی و تن‌آسانبودن ارتباط معنی‌داری با تنبلی اجتماعی دارند. دیلو[3] (2017) در پژوهش خود یکی از عوامل تنبلی و طفره‌روی اجتماعی را در بین دانشجویان در کالیفرنیا، پایین‌بودن سطح انگیزهٔ افراد می‌داند. نورین و همکاران[4] (2017) نیز در پژوهشی با عنوان «تنبلی اجتماعی و راهبردهای ضد آن در پاکستان» به این نتیجه رسیدند که بالابردن نظارت، عملکرد و ساختار گروه با کاهش تنبلی اجتماعی رابطه دارند. یافته‌های ریچ و همکاران[5] (2014) در دانشگاه ایالتی دلاویر آمریکا نشان داد که محدودکردن اندازهٔ گروه، تنبلی را کاهش می‌دهد. یکپارچه و منسجم‌بودن گروه‌ها، مقیاس عملکرد، ارزشمندبودن

[1] Ahmad et al.
[2] Zhu & Wang
[3] Deleau
[4] Noreen et al.
[5] Rich et al.

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

دستاوردها، سهم اشخاص در کار گروهی، ارزیابی همسالانه نیز در کاهش آن سهم بسزایی دارد؛ بدین معنا که اگر فردی احساس کند که گروه مسنجم است و او سهم منحصربه‌فردی در تلاش گروه دارد یا اگر احساس کند که تلاش کمتر او توسط اعضای گروه مورد توجه قرار می‌گیرد، احتمال بیشتری دارد که در سطح بالایی تلاش کند؛ بنابراین، میزان تنبلی افراد در گروه کاهش می‌یابد. تیساو و همکاران[1] (2011) در پژوهش خود در چین دریافتند که نوع فرهنگ در میزان تنبلی اجتماعی افراد مهم است. یافته‌های شیو و همکاران[2] (2010) دربارهٔ کاربران آنلاین در تایوان نشان داد که صمیمیت گروهی رابطهٔ منفی ومعناداری با تنبلی اجتماعی دارد. لین و هانگ[3] (2009) در تایوان نشان دادند که تنبلی اجتماعی در انتقال دانش با افزایش عدالت رویه‌ای و عدالت توزیعی می‌تواند حذف شود. لین (2008) در تحقیق خود در بین دانشجویان دریافت که جهت‌گیری فرهنگی مهم‌ترین تبیین‌کننده برای تنبلی اجتماعی است و دانشجویانی که گرایش به کار گروهی دارند، کمتر دچار تنبلی می‌شوند. یافته‌های هون و همکاران[4] (2008) نشان داد که وظیفه‌شناسی با تنبلی رابطهٔ منفی دارد. استارک و همکارانش[5] (2007) در تحقیق خود در بین دانشجویان دانشگاه میدوسترن آمریکا دریافتند که ترجیح کار گروهی و نیز موقعیت (وابستگی متقابل اعضای گروه) با تنبلی اجتماعی رابطهٔ منفی دارند.

با مرور پیشینهٔ پژوهش مشخص شد که تنبلی اجتماعی پدیده‌ای چندوجهی و مبتنی‌بر عوامل و بسترهای اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و سیاسی است؛ اما در هیچ‌کدام از تحقیقات پیشین، هنوز به‌طور دقیق و روشن تعریف نشده است، به‌طوری‌که در بسیاری از مطالعات مترادف طفره‌روی و اهمال‌کاری به کار رفته است؛ بنابراین، به دلیل وجودنداشتن مبانی نظری منسجم، مدل مدون و جامع، شاخص‌های مورد وفاقی برای سنجش آن وجود ندارد. بیشتر پژوهش‌های داخلی در این حوزه از نگاه روان‌شناسی سازمانی و مدیریت انجام شده و بر جامعهٔ آماری محدودی در چارچوب سازمان‌ها متمرکز شده‌اند؛ بنابراین، نوآوری تحقیق حاضر تلفیق دستگاه نظری متفاوت و تمرکز بر قشر جوانان در جامعهٔ سنندج است که از بافتار و ساختار اجتماعی و فرهنگی متفاوتی برخوردار است.

مبانی نظری

بینش‌ها و تئوری‌های گوناگونی راجع به تنبلی اجتماعی و عوامل تأثیرگذار بر آن وجود دارد که هرکدام از آن‌ها مسئله را از زاویهٔ خاصی بررسی کرده و سعی نموده‌اند باتوجه‌به زمینه‌های اجتماعی‌شان، چگونگی تقویت یا کاهش تنبلی اجتماعی را در جامعه و بین افراد مشخص سازند.

یکی ازنظریه‌های تبیین‌کنندهٔ تنبلی اجتماعی، بیگانگی اجتماعی افراد است. در سال‌های اخیر مفهوم بیگانگی توجه فزایندهٔ متخصصان علوم اجتماعی را به خود جلب کرده است. یکی از رایج‌ترین انواع بیگانگی، بیگانگی اجتماعی است که در آن بر رابطهٔ دوجانبهٔ میان فرد و جامعه تأکید می‌شود و بریدگی از هنجارهای فرهنگی و انفصال یا جدایی از ارزش‌های جامعه مدنظر است. بیگانگی اجتماعی به معنی احساس بیزاری از اجتماع جامعه و فرهنگ است (Middleton, 1963: 974). ملوین سیمن (1959) معتقد است که ساختار بوروکراسی جامعهٔ مدرن شرایطی را ایجاد و ابقا کرده است که در آن انسان‌ها قادر به کنترل عواقب و نتایج اعمال و رفتارهای خود نیستند. نحوهٔ کنترل و مدیریت جامعه بر سیستم پاداش اجتماعی به‌گونه‌ای است که فرد نمی‌تواند

[1] Tsaw et al.
[2] Shiue et al.
[3] Lin & Huang
[4] Hoon et al.
[5] Stark et al.

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

ارتباطی را بین رفتار خود و پاداش دریافتی از جامعه برقرار کند و در چنین وضعیتی است که احساس بیگانگی بر فرد غالب می‌شود و او را به کنش منفعلانهٔ ناسازگارانه در قبال جامعه سوق می‌دهد (Seeman, 1959). سیمن (1959) طبقه‌بندی معروفی را دربارهٔ ابعاد و اشکال بیگانگی به عمل آورده است و در آن بیگانگی را در پنج بعد بی‌قدرتی، بی‌معنایی، بی‌هنجاری، انزوای اجتماعی و بیزاری از خود تقسیم‌بندی کرده است. احساس بی‌قدرتی عبارت است از احتمال یا انتظار ازسوی فرد در قبال بی‌تأثیری عمل خویش یا تصور این باور که رفتار وی قادر به تحقق و تعیین نتایج مورد انتظار نبوده و وی را به هدفی که براساس کنش او تجهیز شده، رهنمون نیست. احساس بی‌معنایی زمانی مشهود است که فرد در باور و عقیدهٔ خود دچار شک و تردید و ابهام است؛ یعنی نمی‌داند به چه اعتقاد داشته باشد، نمی‌تواند در تصمیم‌گیری‌ها عقیدهٔ خود را با استلندردهای موجود در جامعهٔ خویش تطبیق دهد. احساس بی‌هنجاری نیز حالتی از بیگانگی است که طی آن فرد با سطح بالایی از انتظار، این را بر خود متصور می‌داند که نزدیک‌شدن به اهداف دلخواه، تنها در گرو اعمال و رفتارهایی است که ازنظر اجتماعی مقبول و پسندیده نیست. فرد احساس می‌کند برای رسیدن به اهداف ارزندهٔ خود نیاز به وسایل نامشروع دارد یا کنش‌هایی او را به هدفش نزدیک‌تر می‌سازد که مورد تأیید جامعه نیست. احساس انزوای اجتماعی شرایطی است که در آن فرد عدم تعلق و وابستگی وانفصال کامل را با ارزش‌های مرسوم جامعه احساس می‌کند. در این حالت فرد همچنین دارای اعتقاد و باور ضعیفی به مکانیسم ارزش‌گذاری و سیستم پاداش اجتماعی است و با هر آنچه که ازنظر جامعه معتبر و ارزشمند است، خود را همسو نمی‌بیند و بیزاری از خود به حالتی گفته می‌شود که شخص با احساس واقعی، علاقه و باورهایش بیگانه می‌شود و به‌طورکلی با خود احساس بیگانگی می‌کند.

در چنین وضعیتی شخصی از خویشتن خود جدا می‌شود، زیرا او از هیچ چیز به دلیل خود آن چیز لذت نمی‌برد (Seeman, 1959). جامعه‌شناسان و روان‌شناسان اجتماعی، بیگانگی را برای توضیح واکنش‌ها به جریان‌های اجتماعی و فشارهای بیرونی و روانی به کار می‌برند؛ مفهومی که جدایی فرد از ارزش‌ها و هنجارها و نیز انفعال و بی‌علاقگی او به مشارکت اجتماعی و سیاسی را نشان می‌دهد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۱: ۱۲٤)؛ در این راستا می‌توان بخشی از دلایل تنبلی و انفعال افراد را در جامعهٔ معاصر باتوجه‌به این عامل (بیگانگی اجتماعی) توضیح داد.

دستگاه نظری دیگر برای تبیین تنبلی اجتماعی، نظریهٔ مصرف متظاهرانهٔ تورشتاین وبلن است. وبلن (۱۳۹٦) معتقد است که پایگاه فرد، بینش و عادات فکری‌اش را تعیین می‌کند. به همین سان، عادات و رسوم و شیوه‌های عملکرد و اندیشیدن، در چارچوب اجتماع‌هایی رشد می‌کنند که انسان‌ها در نبرد برای فراچنگ آوردن معاششان از طبیعت به درون آنها کشیده می‌شوند (کوزر، ۱۳۹۸: ۳٦۷) وبلن معتقد است که چگونگی مصرف، متأثر از فرهنگ است و عادات و رسوم و شیوه‌های عملکرد و اندیشیدن در چارچوب اجتماع رشد می‌کنند که این موضوع را در نظریه‌اش با نام نظریهٔ طبقهٔ تن‌آسا با دو مفهوم فراغت تظاهری[1] و مصرف تظاهری[2] به تصویر می‌کشد (کوزر، ۱۳۹۸: ۳٦۷). وبلن اصطلاح طبقهٔ تن‌آسا را در وصف افرادی به کار می‌برد که به‌لحاظ اقتصادی عملکرد غیرمولد دارند و گناه طبقهٔ تن‌آسا را مصرف توأم با اسراف می‌دانست. اعضای این طبقه برای جلب توجه دیگران به مصرف متظاهرانه (خرید کالاهایی که برای ادامهٔ حیات ضروری نیستند) و فراغت متظاهرانه (استفاده غیرمولد از وقت) می‌پردازند. بنا به نظر وبلن، علاوه‌بر زیان‌هایی که این طبقه مستقیماً به اقتصاد جامعه وارد می‌آورند، برای اعضای طبقات اجتماعی نیز الگوی رقابت می‌شوند که نتیجهٔ این امر،

[1] Conspicuous Leisure

[2] Conspicuous Consumption

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

جامعه‌ای خواهد بود که به اتلاف زمان و پول می‌پردازند (دیلینی، ۱۳۸۸: ۲۹۷). به نظر وبلن، مصرف چشمگیر (تظاهری)، تن‌آسایی چشمگیر و نمایش چشمگیر، همگی لوازمی هستند که انسان‌ها با آنها می‌کوشند تا در چشم همسایگانشان برتر جلوه کنند (کوزر، ۱۳۹۸: ۳۶۷)؛ در این شرایط مصرف متظاهرانه یعنی «داشتن ثروت، نمایش عمومی مایملک، شیوه‌های زندگی و رفتار به‌گونه‌ای که وضعیت مرفه، متظاهرانه به دیگران فهمانده می‌شود، بزرگی و اعتبار می‌آورد و این امتیاز رشک‌انگیز[1] است» (وبلن، ۱۳۹۶: ۷۲). به نظر وبلن، افرادی که مصرف نمایشی دارند، به‌جای آنکه در پی شکوفاکردن زندگی خودشان باشند و خردمندانه‌تر و هوشمندانه‌تر زندگی کنند، در پی این امر هستند تا با نشان‌دادن درآمد بیشترشان بر دیگران تأثیر بگذارند. ازنظر وبلن مصرف متظاهرانه همراه با رفتارهایی مانند هدردادن پول، زمان و تلاش است. آنها به‌نحوی کاملاً بیهوده در تعقیب بزرگ جلوه‌دادن خود و عزت نفسشان می‌روند (دیلینی، ۱۳۸۸: ۲۹۶). افراد، از ترس رسوایی و بی‌حرمتی، خود را با صرف هزینه‌های مضاعف با الگوی رفتار اجتماعی هم‌نوا می‌کنند و این سطوح افراطی به عادت، رفتار ترجیحی و درنتیجه کاهش عملکرد افراد در زندگی روزمره منجر می‌شود (Andersen, 2011). فراغت متظاهرانه ارتباط نزدیکی با مصرف متظاهرانه دارد. افرادی که به فراغت متظاهرانه می‌پردازند، می‌کوشند در جمع‌های عمومی شواهدی ارائه کنند دال بر اینکه می‌توانند بی‌آنکه نیازی به کارکردن داشته باشند، گذران زندگی کنند (دیلینی، ۱۳۸۸: ۲۹)؛ بنابراین، می‌توان گفت افرادی که با تکیه بر ثروت و سرمایهٔ خانوادگی به فراغت تظاهری و مصرف تظاهری روی می‌آورند، با کردارهای غیرمولد در زندگی اجتماعی روزمره به هدردادن زمان و پول می‌پردازند و موقعیت خود را به رخ دیگران می‌کشند و حاصل این امر چیزی جز تن‌آسایی و تنبلی اجتماعی نیست.

یکی دیگر از عوامل تبیین‌کنندهٔ جهت‌گیری‌های فعالانه یا منفعلانهٔ کنشگران در تعاملات بین‌فردی، تعهد اجتماعی است. به عقیدهٔ دورکیم (1993)، حدود تمایلات و خواسته‌های فرد در جامعه، تابع هنجارهای خاصی است و ازطریق این ضوابط است که شخص می‌تواند تمایلات و خواسته‌های خود را محدود و تنظیم کند. درصورتی‌که هنجارهای جامعه دچار شکستگی و گسستگی (آنومی) شوند، فرد دیگر قادر نیست رابطهٔ منطقی بین خود و جامعه برقرار کند و در پیروی از قوانین، هدف‌ها و رفتارهای خود را تنظیم کند. در چنین وضعیتی است که فرد ضوابطی برای رفتار خود ندارد و در حالت نابسامانی و سردرگمی‌به سر می‌برد. این نابسامانی در رفتار و کنش او متجلی و منعکس است و فرد در چنین شرایطی اقدام به رفتارهای انحرافی می‌کند (Durkheim, 1993 به نقل از محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ٥٤)؛ درنتیجه احساس تعهد و دین به جامعه ندارد و به تک‌روی و گرایشات خودگرایانه روی می‌آورد. مرتن نیز در ارتباط با رفتار انحرافی در ساخت اجتماعی، مفهوم آنومی را برای ساخت نظریهٔ پرنفوذ خود در نظر گرفت. به‌زعم وی، علل تک‌روی و کج‌رفتاری افراد، فشار ساختاری است؛ یعنی نوعی عدم تعادل بین اهداف مقبول اجتماعی و ابزارها و فرصت‌های مشروع که عده‌ای از افراد برای نیل به هدف مدنظر به ابزارهای نامشروع متوسل می‌شوند که نوآورانه هستند؛ عده‌ای هدف را فدای ابزارها می‌کنند که مناسک‌گرایان نام دارند و عده‌ای هم از اهداف و ابزارهای مشروع دست شسته و کناره‌گیری می‌کنند و عده‌ای هم ضمن کنارگذاشتن ابزارها و اهداف مشروع، اهداف و ابزارهای جدیدی را برای تغییر ساختار اجتماعی معرفی می‌کنند (ستوده، ۱۴۰۲: ۱۲۸). حاصل فونکسیونی این وضع، زوال تعهد اجتماعی نسبت‌به رعایت مقررات اجتماعی است؛

[3] Invidious

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

بنابراین، افراد تعهدات خود به دیگران و به جامعه را نادیده می‌گیرند و راه نامشروعی را انتخاب می کنند. بکر[1] (1960) تعهد را عاملی برای ثبات رفتار انسانی معرفی می‌کند. ازنظر بکر تعهد این دو ویژگی را دارد: الف) شرط طرفداری و ب) دادن هزینه برای ماندن در موقعیت. او علاوه‌بر دو ویژگی فوق، سه عنصر اصلی برای تعهد معرفی می‌کند: ۱-موقعیت، ۲- کنش‌های قبلی و ۳- شناخت. او معتقد است پایبندی به رفتار و نقش در موقعیت‌های مختلف مطابق با انتظارات دیگران است. او کسب امتیازات حاصل از ایفای نقش در آن موقعیت خاص را تعهد می‌نامد (Becker, 1960 به نقل از حسینی و همکاران، ۱۴۰۲). از دیدگاه نظریه‌پردازان مبادله، تعهد میزان رعایت هنجارها و قواعد گروه است (اسکیدمور، ۱۳۹۲: ۸۹). پارسونز در نگرش سیستمی خود از تعهد به منزلهٔ عامل مبادله در نظام فرهنگی یاد می‌کند و برای تعهد، همان نقش را در نظام فرهنگی قائل است که پول در نظام اقتصادی، نفوذ در نظام اجتماعی و قدرت در نظام سیاسی دارد (ریتزر، ۱۳۸۹: ۲۵۰). تئودور میلز[2] (1967) در کتاب *جامعه‌شناسی گروه‌های کوچک*، عنصر اصلی نقش‌های رفتاری ارادی‌ای را که به‌واسطهٔ نظم و ترتیب اجتماعی تعیین شده است، تعهد اجتماعی می‌نامد. وی معتقد است که نیازهای انسانی موجب برقراری روابط با دیگران می‌شود و شرط برقراری روابط اجتماعی، عضویت درگروه‌های اجتماعی و رعایت هنجارهای گروهی است و هنگامی‌که کنش‌های متقابل اعضای گروه براساس نظم و ترتیب اجتماعی دربارهٔ دادوستد بین نقش‌های اجتماعی تنظیم و اداره شود، تعهد به وجود می‌آید (Mills, 1967: 10-30). هربرت بلومبرگ[3] (1983) نیز معتقد است که تعهدات در جریان شکل‌گیری روابط متقابل افراد به وجود می‌آید. او تعهد را عاملی برای تشخیص میزان پیوستگی، استحکام، چگونگی و محتوای روابط متقابل معرفی می‌کند.

وی تعهدات را به دو دسته تقسیم می‌کند: ۱) تعهدات تحمیلی بیرونی که به‌واسطهٔ قرارداد به افراد تحمیل می‌شود و۲) تعهدات تحمیلی درونی که بدون قرارداد به وجود می‌آیند (Blumberg, 1983: 366). بدون شک نظم اجتماعی به معنی هماهنگی اجزای نظام اجتماعی است و برقراری نظم و توازن اجتماعی و دستیابی به اهداف نظام هنگامی حاصل می‌شود که اعضای آن جامعه به‌عنوان عناصر تشکیل‌دهندهٔ اجزای نظام اجتماعی وظایف خود را بشناسند و به آن عمل کنند. تعهد به‌عنوان یکی از عوامل به‌وجودآورندهٔ اتحاد، نظم و پایبندی به اصول می‌تواند به مسائلی منجر شود که برای هر جامعه ضروری و مهم است. درواقع تعهد اجتماعی مسئولیت فرد را در قبال گروه‌های انسانی و افراد جامعه تعریف می‌کند و ضامن نظم اجتماعی است و این در مقابل تنبلی اجتماعی قرار می‌گیرد. با تأکید بر این نظریه می‌توان تعهد اجتماعی را یکی از عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی قلمداد کرد؛ زیرا تعهد اجتماعی، عملکرد فرد را در ایفای نقش‌های اجتماعی وی تحت تأثیر قرار می‌دهد.

دستگاه نظری دیگر که می‌توان از آن برای تبیین تنبلی اجتماعی بهره گرفت، نظریهٔ رضایت اجتماعی است. در دیدگاه لیندا مولم (1992) کنشگران در روابط تبادلی خود، منابعی را با یکدیگر مبادله می‌کنند که نتایج و پیامدهای ارزشمند این رابطه می‌تولند به شکل پوچی یا به شکل ناملموس خوشحال‌کننده و اعتمادبه‌نفس تقویت‌شده در طرف مقابل ظاهر شود. درصورتی‌که نتایج مورد انتظار در روابط تبادلی به شکل مثبت ظاهر شود، باعث رضایت و تداوم رابطهٔ تبادلی می‌شود، درغیراین‌صورت اگر به شکل منفی ظاهر شود، باعث انقطاع رابطهٔ مبادله‌ای و نارضایتی افراد به آن می‌شود (Molm, 1992: 428-429 به نقل از رحیمی‌زاده، ۱۳۹۴). رونالد اینگلهارت (۱۳۹۵) نیز معتقد است که در حوزهٔ فرهنگ فرایند

[1] Becker
[2] Theodore Mills
[3] Herbert Bloomberg

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

دگرگونی از ارزش‌های مادی به سمت ارزش‌های فرامادی، نمودی از شکاف نسلی و بروز تحول به سمت استقلال فردی است که افول هنجارهای مذهبی اجتماعی و هنجارهای جنسیتی، خانوادگی و سنتی نمونه‌ای از آن است. وی معتقد است به دلیل تزاید خواسته‌های فرامادیون در مقایسه با مادی‌گراها، سطح رضایت اجتماعی افراد در سطح پایینی است که علت عمدهٔ آن عدم انطباق حامعه با خواست‌ها و مطالبات نسل جدید است (اینگلهارت، ۱۳۹۵: ۱۰). در نظریهٔ اینگلهارت (۱۳۹۵)، احساس رضایت از زندگی بازتاب توازن بین آرزوها و وضعیت موجود است. زمانی که وضعیت فرد با آرزوها و توقعاتش تطبیق می‌یابد، به فرد احساس رضایت زیاد دست می‌دهد، زمانی که فرد در یافتن این تطابق دچار مشکل می‌شود، احساس نارضایتی و ناخشنودی می‌کند و تا زمانی که به تطابق نرسد، این احساس در او باقی خواهد ماند. داینر و همکاران (2000) هم معتقدند که رضایت از زندگی زمانی به وجود می‌آید که برخی اهداف یا نیازها تأمین شود و آرزوهای افراد برآورده شوند؛ زیرا پیشرفت به سمت اهداف و استانداردها موجب به وجود آمدن عواطف و احساسات مثبت می‌شود و عکس آن، عواطف و احساسات منفی را باعث می‌شود. داینر و همکاران (2000) مقیاسی چندوجهی را برای رضایت از زندگی استفاده کرده‌اند: رضایت از سلامت جسمی، رضایت از خانواده، رضایت از وضعیت مالی، رضایت از خود و رضایت از دوستان همگی مواردی هستند که باعث می‌شود درمجموع رضایت از کیفیت زندگی در فرد افزایش پیدا کند (Diener et al., 2000). داینر و سلیگمن (2002) معتقدند که سه نوع منبع برای تعهد اجتماعی عبارت‌لند از ۱- لذایذ زندگی، ۲- انسجام اجتماعی ناشی از دلبستگی‌ها و ۳- رضایت از انجام کارهای مفید و هدفمند. دو مورد اول سلیقه‌ای هستند و به برداشت شخصی فرد از وقایع و رویدادهای زندگی بستگی دارند؛ مورد دوم در سایهٔ تعاملات هستند و اما مورد سوم به نظر داینر و سلیگمن (2002) به معنای تعهد به انجام کارهایی است که به‌منظور دستیابی به ارزش‌ها صورت می‌گیرند و هدفی فراتر از ارضای تمایلات فردی را دنبال می‌کنند. به نظر آنها رضایت اجتماعی تلفیقی از سه مورد ذکرشده به شمار می‌رود (Diener & Seligman, 2002)؛ بنابراین، یکی از منابع کنش اجتماعی افراد، میزان رضایت اجتماعی آنان است که از رتبه‌بندی خود و شرایط موجودشان به دست می‌آید؛ یعنی از مقایسه با شرایط موجود، مقایسه با دیگران ازنظر سلامت، جذابیت شخصی، والدین و فرزندان، ثروت، جایگاه اجتماعی، پیشرفت تحصیلی و ورزشی و مانند آن‌ها به دست می‌آید.

براساس نظریهٔ مبادله نیز می‌توان رابطهٔ رضایت و کنش را توضیح داد. این نظریه مبتنی‌بر این فرض است که هدف و خواسته‌های شخصی و منحصربه‌فرد افراد، انگیزه‌های خودخواهانه در آنان به وجود می‌آورد که باعث پیدایش انگیزش در جهت دستیابی به کالاها، لذت و رضایت می‌شود. این نظریه اعمال دیگرخواهانه را باتوجه به رضایت معنوی حاصل از این اعمال توضیح می‌دهد. افراد براساس خودخواهی به کنش می‌پردازند تا به لذت یا رضایت مطلوب برسند. کنش فرد در خلأ صورت نمی‌گیرد. هرکس در ازای آنچه می‌گیرد باید چیزی بدهد؛ چون بی‌توجهی به دیگران به معنی محروم‌کردن آنان از پاداش است و اگر رضایت متقابل وجود نداشته باشد، هیچ کنش اجتماعی صورت نخواهد گرفت. به علت این دادوستد همیشه پاداش متضمن هزینه است. هزینه معمولاً به‌عنوان کوششی تعریف می‌شود که صرف حصول رضایت و پاداش‌های بالقوه‌ای شده است که در نتیجهٔ انتخابی معین و کنارگذاردن انتخاب‌های ازدست‌رفتهٔ دیگر به وجود می‌آید (اسکیدمور، ۱۳۹۲: ۸۳). میان تنبلی اجتماعی و رضایتمندی اجتماعی رابطهٔ معکوس برقرار است؛ به‌گونه‌ای که وجود نارضایتی از شرایط موجود در میان نسل جدید، عدم تعهد اجتماعی به جامعه و به‌تبع آن تنبلی

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

اجتماعی را به دنبال خواهد داشت.

دستگاه نظری دیگر که می‌توان از آن برای تبیین تنبلی اجتماعی بهره گرفت، رهیافت مبتنی‌بر تقدیرگرایی است. راجرز[1] (1969) ازجمله متفکرانی است که عناصر اصلی «خرده‌فرهنگ دهقانی» را بررسی کرده است. عناصر مذکور عبارت است از: خانواده‌گرایی، عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی، فقدان نوآوری، وابستگی به دولت، تقدیرگرایی، پایین‌بودن سطح آرزوها و تمایلات، عدم توانایی چشم‌پوشی از منافع آنی برای دستیابی به منافع آتی، دیدگاه زمانی محدود، محلی‌گرایی و فقدان همدلی (Rogers, 1969 به نقل از کرم‌پور و یوسفوند، ۱۳۹۱: ۱٤٤). فاتالیسم به‌مثابه اعتقادی گروهی همهٔ امور و پدیده‌ها را در حیات اجتماعی فرد به کارکرد نیروها و عوامل ماوراءالطبیعه و متافیزیک نسبت می‌دهد. در فرهنگ برخی اجتماعات به‌خصوص در جوامع سنتی، جوامع دهقانی و جوامع باستانی اعتقاد به فاتالیسم به‌عنوان باور گروهی سبب شده است تا افراد احساس کارآمدی شخصی بسیار نازلی داشته باشد و نقش خود را در موفقیت در کاری یا رسیدن به هدف و نتیجه‌ای ارزشمند نادیده انگارند؛ این خود سبب کاهش توقعات، آرزوها و خواسته‌های افراد در جامعه می‌شود و به پایین‌آمدن انگیزه‌های افراد برای دستیابی به اهداف مطلوب در زندگی و کاهش انگیزه‌های قوی اقتصادی و جاه‌طلبی برای پیشرفت فردی کمک می‌کند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳). کنش اجتماعی در قالب هنجارها و ارزش‌های اجتماعی سازمان می‌یابد و فرهنگ هر جامعه نقش تعیین‌کننده در کنش افراد دارد. تقدیرگرایی یکی از عواملی است که باتوجه‌به وجود آن در جامعهٔ ایران، ارتباط مستقیمی با تنبلی اجتماعی دارد؛ زیرا فرد تقدیرگرا آموخته است که خواه بکوشد و خواه نکوشد، نمی‌تواند بر سرنوشت خود و اعمالش تسلط پیدا کند و نتیجهٔ کار او ارتباطی با میزان تلاش او ندارد و بیشتر به عواملی مثل تقدیر، سرنوشت، بخت و اقبال، قضا و قدر الهی، قسمت و... بستگی دارد؛ بنابراین، در این حالت فرد فاقد انگیزهٔ لازم برای تلاش و پویایی بیشتر است. پس تقدیرگرایی رابطهٔ مستقیمی با احساس تنبلی و فتور دارد (جوادی یگانه و فولادیان، ۱۳۹۰).

جمع‌بندی وچارچوب نظری

باتوجه‌به اینکه هیچ‌کدام ازنظریه‌های مطرح‌شده در ادبیات پژوهش حاضر به تنهایی نمی‌تواند مسئلهٔ تنبلی اجتماعی را به‌خوبی تبیین کند، پس سعی شد با استنباط از پیشینهٔ نظری و تجربی برای تبیین مسئلهٔ چندبعدی تنبلی اجتماعی، چارچوب نظری تلفیقی تنظیم شود. با استفاده از نظریهٔ بیگانگی ملوین سیمن (1959) می‌توان گفت که وقتی فرد بین رفتار خود و پاداش دریافتی از جامعه، نتواند ارتباطی برقرار کند، احساس بیگانگی می‌کند و به کنش منفعلانه و ناسازگارانه در قبال جامعه روی می‌آورد که تنبلی اجتماعی نمودی از این گونه رفتارهاست. وی بیگانگی را در پنج بعد بی‌قدرتی، بی‌معنایی، بی‌هنجاری، انزوای اجتماعی و بیزاری از خود تقسیم‌بندی کرده است. با استفاده از نظریهٔ مصرف متظاهرانهٔ وبلن (۱۳۹٦) می‌توان کاهش عملکرد و گرایش به رفتارهای غیرمولد با مختصاتی چون هدردادن پول، زمان و تلاش را تبیین کرد؛ افرادی که با تکیه بر لندوختهٔ سرمایهٔ خانوادگی یا تظاهر به پولداربودن با فراغت متظاهرانه در چشم اطرافیان وانمود می‌کنند که بی‌آنکه نیازی به کارکردن داشته باشند، می‌توانند گذران زندگی کنند. براساس نظریه‌های تعهد اجتماعی می‌توان چنین استنباط کرد که نظم و پیوستگی اجتماعی حاصل میزان تعهد افراد جامعه به ارزش‌ها، اهداف و دیگر افراد جامعه است و فقدان احساس تعهد و دین افراد به جامعه به کناره‌گیری، رفتارهای منفعلانه، عدم تقبل مسئولیت، تک‌روی و گرایشات خودگرایانه در آنها منجر می‌شود و این رفتارها خود مصداق و نمودی از تنبلی اجتماعی است. با استفاده از

[1] Rogers

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

نظریهٔ رضـایت اجتماعی می‌توان چنین اسـتنباط کرد که کنش افراد در زندگی روزمره منوط به احساس رضایت از وضعیت زندگی خود و دستاوردهای خود در مقایسه با دیگران است. هنگامی‌که نیازها و آرزوهای آنها برآورده شـود، به رضـایت نسـبی دسـت می‌یابند؛ اما زمانی که افراد به‌گونه‌ای احسـاس عدم رضایت در زندگی دارند، به احساس انفصال و جدایی از جامعه و درنتیجه تنبلی و کناره‌گیری روی می‌آورند و درنهایت با اسـتنباط از نظریه‌های تقدیرگرایی می‌توان گفت که افراد تقدیرگرا اعتقادی به تغییر سرنوشت خود نداشته و انگیزهٔ لازم برای تعریف اهداف و نیل به اهداف خود در زندگی ندارند؛ بنابراین، به عدم پویایی در زندگی و تنبلی اجتماعی روی می‌آورند.

مدل نظری تحقیق

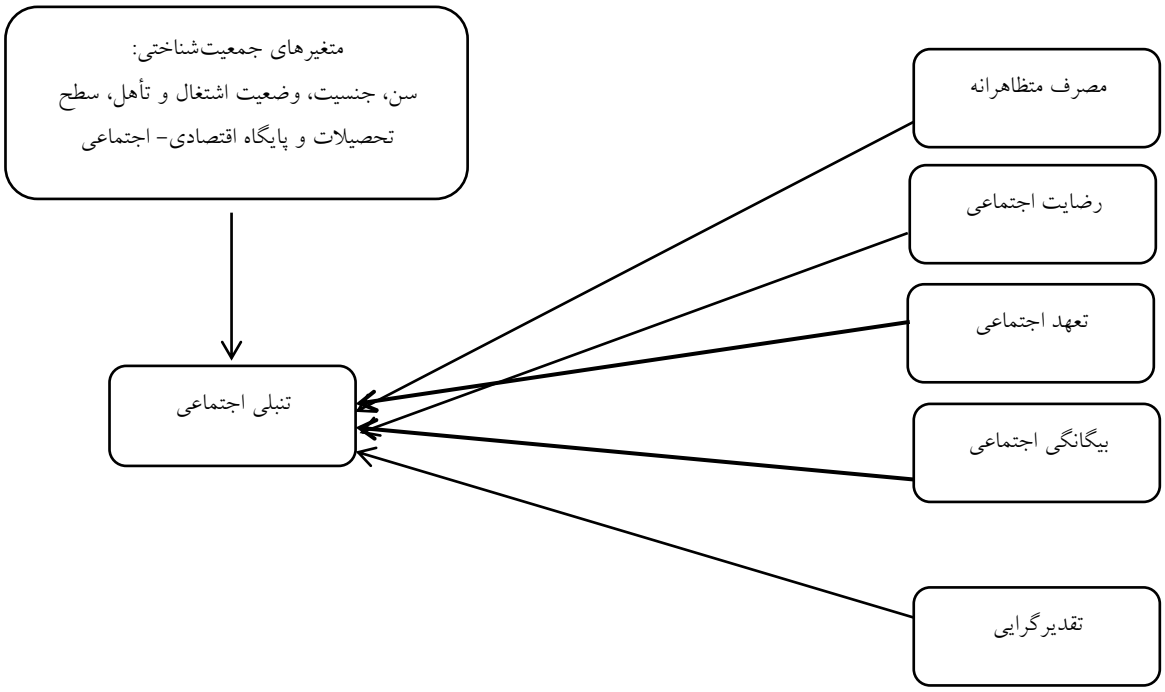

شکل ۱- مدل نظری تحقیق

Fig 1-Theoretical model of the research

فرضیه‌های تحقیق

باتوجه‌به مدل تحلیلی و با رجوع به نظریات مطرح‌شـده در قسـمت مبانی نظری و چارچوب نظری تحقیق می‌توان فرضیه‌های زیر را ارائه کرد:

بین مصـرف متظاهرانه با تنبلی اجتماعی جوانان رابطهٔ مستقیمی وجود دارد؛

بین بیگانگی اجتماعی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطهٔ مستقیمی وجود دارد؛

بین تقدیرگرایی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطهٔ مستقیمی وجود دارد؛

بین رضـایت اجتماعی با تنبلی اجتماعی جولنان رابطهٔ معکوسی وجود دارد؛

بین تعهد اجتماعی با تنبلی اجتماعی جوانان رابطهٔ معکوسی وجود دارد؛

بین متغیرهای جمعیتی‌شناختی (همچون سن، جنسیت، وضعیت اشتغال، تأهل، سطح تحصیلات و پایگاه اقتصادی-

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

اجتماعی) و تنبلی اجتماعی جوانان رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

داده‌های پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایش و با ابزار پرسشنامه جمع‌آوری شد. جامعهٔ آماری پژوهش حاضر جوانان ۱۵–۲۹ سال ساکن شهر سنندج در سال ۱۳۹۷–۱۳۹۸ بودند و بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، تعداد آنها ۱۲۸۵٤۱ نفر است. حجم نمونه در تحقیق حاضر با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۳ نفر به دست آمد که به جهت ریزش احتمالی نمونه و دقت بیشتر ٤۰۰ نمونه در نظر گرفته شد. همچنین شیوهٔ نمونه‌گیری تحقیق احتمالی از نوع خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود؛ بدین شیوه که ابتدا از میان مناطق بالا، مرکز و پایین شهر سنندج سه خوشه و از هر خوشه یک بلوک ساختمانی انتخاب شد و درنهایت پرسشنامه به‌طور منظم در اختیار جوانان در هرخانوار قرارگرفت.

متغیرهای تحقیق

تنبلی اجتماعی (متغیر وابسته): تنبلی به معنای تن‌پروری، بیکارگی، کاهلی و اهمال و سستی به کار رفته است (مشیری، ۱۳۷۸: ج.۱/ ۱۱٤۷). تنبلی اجتماعی زمانی اتفاق می‌افتد که فرد در انجام وظایف خود در کار گروهی قصور کرده و از تلاش‌های دیگران سوءاستفاده می‌کند و انجام بخش زیادی از وظایفش را بر دوش دیگران می‌گذارد؛ اما درعین‌حال، از مزایای حاصل از کار گروهی، بدون تناسب با تلاش خود بهره‌مند می‌شود (Zhu & Wang, 2018). برخی از جامعه‌شناسان «تنبلی اجتماعی» و کرختی و رخوت اجتماعی را مترادف دانسته و رشد کند حرکت اجتماعی را «تنبلی اجتماعی» نامیده‌اند. در این تعریف مضمون‌هایی مثل عدم پذیرش تحولات جدید و قبول تداوم حرکت‌های نامنطبق با حیات اجتماعی را از مختصات تعاریف «تنبلی اجتماعی» می‌دانند (ساروخانی، ۱۳۷۰: ۷۰۷). برای سنجش متغیر تنبلی اجتماعی از ترکیب سنجه‌های پژوهش رحیمی‌زاده (۱۳۹٤) و جوادی یگانه و فولادیان (۱۳۹۰) استفاده شده است؛ نظیر واگذاری کارها به دیگران، احساس زیان از تلاش و سخت‌کوشی، سمبل‌کاری امورات روزمره، احساس بی‌ارزشی کار و تلاش خود در نزد دیگران، بی‌حوصلگی در انجام امور روزمره، کار امروز را به فردا انداختن، اعتقاد به انجام امور با روابط و نه ضوابط، شانه خالی‌کردن از انجام امور، واگذاری امور روزمره به دیگران، بیشترشدن کار با انجام یک کار و... .

بیگانگی اجتماعی[1]: میدلتون (1963) در تعریف بیگانگی اجتماعی می‌گوید: بیگانگی اجتماعی به معنی احساس بیزاری از اجتماع و فرهنگ جامعه است (Middleton, 1963: 974) یا بیگانگی اجتماعی به معنی عدم پذیرش و تعلق کنشگر به ارزش‌های هنجاری و اخلاقی نظام اجتماعی است (طالبی، ۱۳۷۳: ۱۵۱). ملوین سیمن (1959) مفهوم بیگانگی را براساس پنج مؤلفهٔ احساس بی‌قدرتی، احساس بی‌معنایی، بی‌هنجاری، احساس انزوای اجتماعی و احساس تنفر از خویشتن تعریف می‌کند. برای سنجش بیگانگی اجتماعی از معرف‌های بیگانگی در پژوهش محسنی تبریزی (۱۳۸۱) و بنی‌فاطمه و رسولی (۱۳۹۰) استفاده شده است؛ نظیر عدم تسلط بر زندگی، ناتوانی در برابر مشکلات، اعتقاد به تقدیر، عدم مشارکت، عدم رعایت قانون به دلیل ترس از مجازات، احساس بی‌معنایی به دنیا، بدبین‌بودن به آینده، نامشخص بودن آیندهٔ شغلی، عدم مشارکت در امور، تمایل به تنهایی، دوری از دوستان، بیزاربودن از خود، احساس عقب‌ماندن از دیگران، عدم قبول خود، بیزاربودن از ارزش‌های جامعه، بیزاری از محیط و هنجارها.

تقدیرگرایی[2]: تقدیرگرایی اعتقاد به سرنوشتی از پیش محتوم و باور به تعیین آن توسط نیروهای ماورای طبیعی و قبول عدم امکان دخالت خود فرد در تغییر آن اطلاق می‌شود (رفیعی، ۱۳۸۲: ۱۱). راجرز (1969) تقدیرگرایی را به درجه‌ای از

[1] Social Alienation

[2] Fatalism

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

درک فرد از عدم توانایی‌اش دربارهٔ کنترل آینده تعریف کرده است. او معتقد است دهقانان دربارهٔ کنترل حوادث آتی دارای وجه نظرهایی نظیر بی‌ارادگی، بدگمانی، تسلیم، بردباری هستند و درنتیجه روحیهٔ تقدیرگرایی در میان آنان یکی از عواملی است که پذیرش نوسازی، تغییر و درنهایت مشارکت را مانع می‌شود (Rogers, 1969: 373 به نقل ازبلالی و بهرامی لایق، ۱۳۹٤). تقدیرگرایی به‌مثابهٔ اعتقادی گروهی، همهٔ امور و پدیده‌ها را در حیات اجتماعی فرد به کارکرد نیروها و عوامل ماوراءالطبیعه و متافیزیک نسبت می‌دهد؛ یعنی روحیه‌ای ناشی از اشاعهٔ ناامنی و احساسی که بر هیچ‌کس و هیچ‌چیز حتی به خود نمی‌توان تکیه کرد؛ بنابراین، در بدبختی‌ها و موفقیت‌ها تنها سرنوشت، سرزنش می‌شود یا اعتبار می‌یابد (ازکیا، ۱۳۷۰: ٥٤). تقدیرگرایی در علوم اجتماعی به معنای پذیرش بی‌چون‌وچرای وقایع و تسلیم‌شدن در برابر آن‌ها، منبعث از اندیشه‌ای است که آنان را خارج از حیطهٔ تسلط انسان می‌داند. این واژه در برابر اختیارگرایی[1] آمده است (ساروخانی، ۱۳۷۰: ۲٦۳). برای سنجش این متغیر از معرف‌های پژوهش محسنی تبریزی (۱۳۸۳) و جوادی یگانه و فولادیان (۱۳۹۰) دربارهٔ تقدیرگرایی (اعتقاد به بخت و اقبال و سرنوشت از قبل تعیین‌شده، انجام بی‌چون‌وچرای کارها و تسلیم‌شدن در برابر قدر، عدم تکیه به خود در حل مشکلات و تکیه صرف به خدا) استفاده شده است.

تعهد اجتماعی[2]: یک انگیزهٔ درونی برای هویت فرد در موقعیت‌های اجتماعی گوناگون و نشانهٔ وفاداری آن‌ها به رفتاری ثابت است که با انتظار دیگران از آن موقعیت مطابق است و سبب سازگاری فرد با موقعیت می‌شود و این انگیزش از یک‌سو به اعمال قبلی افراد و از سوی دیگر به ارزیابی آنان از نتایج آن و نوع رفتار مربوط می‌شود (حسینی و همکاران، ۱٤۰۲). تعهد اجتماعی در این پژوهش ازطریق پایبندی به خانواده و جامعه سنجیده می‌شود که شامل وابستگی عاطفی، تعلق و مشارکت و مشورت در مشکلات و پایبندی به جامعه، پایبندی به هنجارها و ارزش‌ها و تمایل به ماندن در کشور است.

رضایت اجتماعی[3]: رضایت اجتماعی عبارت است از ارزیابی فرد از شرایط و عملکرد خود در جامعه (Keyes, 1998). اولیور[4] (1996) رضایت را به‌عنوان وضعیت روان‌شناختی تعریف می‌کند که با ارزیابی و انتظار هر فرد از موضوع خاصی مرتبط است. عناصر کلیدی این تعریف شامل ارزیابی، وضعیت روان‌شناختی و واکنش عاطفی فرد است. سووان و همکارانش[5] (1981) نیز رضایت را منتهی به دیدگاه شناختی فرد در کنار واکنش عاطفی او می‌دانند. به عبارتی نظر ارزشیابانهٔ فرد را براساس تحلیل‌هایی می‌دانند که فرد در نتیجهٔ آن راضی و ناراضی است (cited in Millan, 2004: 534). رضایت اجتماعی شامل دو بعد رضایت از اوضاع فردی و اوضاع اجتماعی است. رضایت از اوضاع فردی حاکی از نگرش فرد به وضع زندگی فردی خود است؛ به‌عبارت‌دیگر، به میزان رضایت فرد از رشتهٔ تحصیلی، سلامت فردی، وضع مالی و وضع مسکن او اشاره دارد. رضایت از اوضاع اجتماعی نیز مبیین نگرش به محیط اجتماعی است که با سایر مردم در آن زندگی می‌کنند. رضایت در دو بعد اجتماعی و فردی براساس معرف‌های رضایت از سلامت فردی، وضع مالی، شانس و اقبال، وضعیت مسکن، محل سکونت، فضای خانواده، محیط اجتماعی، امیدواری به آینده، عملکرد مسئولین و مردم، امنیت در جامعه و وعدهٔ مسئولان سنجیده شده است.

مصرف متظاهرانه[6]: مصرف متظاهرانه به نوعی مصرف با جهت‌گیری طبقاتی و همراه با اسراف و افراط اطلاق می‌شود (Trigg, 2001). به بیان دیگر این نوع مصرف و نمایش در جهت نشان‌دادن توانایی فرد برای یک موقعیت اجتماعی

[1] Libertarianism
[2] Social Commitment
[3] Social Satisfaction
[3] Oliver
[5] Swan et al.
[6] Conspicuous Consumption

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

خاص است. نیکسن و فری (2001) مصرف متظاهرانه را چنین توصیف می‌کنند: «نمایش عمومی مایملک، شیوهٔ زندگی و رفتار به‌گونه‌ای که وضعیت مرفه، متظاهرانه به دیگران فهمانده می‌شود و این به قصد کسب تأیید یا برانگیختن رشک دیگران انجام می‌شود» (به نقل از دیلینی، ۱۳۸۸: ۲۹۸). این عبارت به تمایل مصرف‌کنندگان به کالاهایی اشاره می‌کند که نماد اجتماعی و نشانهٔ منزلت هستند؛ جایی که پدیداری اجتماعی، معیار انتخاب کالا و اولویت الگوی مصرفی می‌شود (Chung & Fisher, 2001: 479). مصرف متظاهرانه براساس معرف‌های پژوهش حبیب‌پور گتابی و بابایی همتی (۱۳۹۳) و ترکیب معرف‌هایی از تحقیقات پیشین سنجیده شده است؛ نظیر چشم‌وهم‌چشمی، تغییر ارزش‌ها، هم‌نوایی با جامعه، خریدکردن، استفاده از مستخدمین، برگزاری جشن تولدهای پرزرق‌وبرق، خرید و سفر تجملی و نمایش آن، شیک‌پوشی و تنوع‌طلبی در سبک زندگی، افراط در آرایش و پیرایش ظاهری، نمایش مهمانی‌های تجملی و تشریفاتی.

روایی و پایایی متغیرها: برای ارزیابی روایی متغیرها در پژوهش حاضر از روایی صوری استفاده شد؛ به‌گونه‌ای که پرسشنامهٔ نهایی براساس متغیرهای مذکور طراحی و تنظیم شد و به تأیید استاد راهنما رسید؛ اما برای ارزیابی پایایی از ضرایب آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱ به شرح زیر آمده است.

جدول ۱- ضرایب آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

Table 1- Cronbach's alpha coefficients of the research variables

متغیرهای تحقیق	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
مصرف متظاهرانه	١٤	٠/٨١٥
تعهد اجتماعی	٥	٠/٧٠٥
رضایت اجتماعی	١١	٠/٧٧٨
تقدیرگرایی	٥	٠/٦٥١
بیگانگی اجتماعی	٢٤	٠/٧٨٨
تنبلی اجتماعی	١٤	٠/٧١٣

یافته‌های پژوهش

توصیف ویژگی‌های جمعیتی نمونه: اطلاعات مربوط به وضعیت جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان نشان داد که از کل ٤٠٠ نفر نمونهٔ آماری لحاظ‌شده در این پژوهش ٤٦/٥درصد افراد نمونهٔ آماری زنان و ٥٣/٥درصد از این افراد مردان بودند. از این تعداد حدود ٩٧درصد از جوانان بیکار و تنها ٢١درصد از آنها شاغل هستند. همچنین ٢٢/٣درصد از جولنان در گروه سنی ١٩-١٥ساله، ٥٦درصد از جوانان در گروه سنی ٢٥-٢٠ساله و ٢١/٨درصد ازجوانان در گروه سنی ٢٩-٢٦ساله بوده است. همچنین بیشتر جوانان (٩٠درصد) مجرد و تنها ١٠درصد آنها متأهل هستند و ٤٣/٣درصد از پاسخ‌گویان دارای تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم، ٢٠درصد فوق دیپلم، ٢٩/٣درصد لیسانس و ٧درصد باقی‌مانده فوق لیسانس بودند.

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

جدول ۲- توزیع نسبی گویه‌ها برحسب متغیرهای مستقل

Table 2- Relative distribution of the items according to the independent variables

متغیرهای تحقیق	تعداد گویه‌ها	توزیع گویه‌ها: کاملاً موافق (بیشینه)	توزیع گویه‌ها: کاملاً مخالف (کمینه)	حد وسط امتیاز	میانگین
مصرف متظاهرانه	۱۴	۷۰	۱۴	۴۲	۴۳/۰۸
تعهد اجتماعی	۵	۲۵	۵	۱۵	۱۸/۲۲
رضایت اجتماعی	۱۱	۵۵	۱۱	۳۳	۳۳/۰۸
تقدیرگرایی	۵	۲۵	۵	۱۵	۱۴/۴۸
بیگانگی اجتماعی	۲۴	۱۲۰	۲۴	۷۲	۶۷/۹۶
تنبلی اجتماعی	۱۴	۷۰	۱۴	۴۲	۳۸/۳۱

همان‌طور که جدول ۲ نشـــان می‌دهد، می‌توان گفت که میانگین متغیرهای مستقل مصرف متظاهرانه[۱]، تعهد[۲] اجتماعی و رضـــایت اجتماعی[۳] جامعهٔ مطالعه‌شـــده، بیشـــتر از متوســـط نمره‌ها است که بیانگر این است که وضعیت متغیرهای مذکور جامعهٔ مطالعه‌شده در سطح متوسط روبه‌بالا است؛ اما میانگین متغیرهای تقدیرگرایی[۳] و بیگانگی اجتماعی[۴] و متغیر وابســـتهٔ

[۱] برای اندازه‌گیری و ســـنجش متغیر مصـــرف متظاهرانه به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل تحقیق از ۱۴ گویه در سطح سنجش ترتیبی و در۵ گزینه به شکل طیف لیکرت استفاده شده است. در این شاخص نمرهٔ ۷۰ بیانگر کاملاً موافق مصـــرف متظاهرانه و نمرهٔ ۱۴بیانگر کاملاً مخالف مصـــرف متظاهرانه بوده اســـت. بعد از جمع‌زدن این گویه‌ها با یکدیگر و تشـــکیل متغیر فاصله‌ای مصرف متظاهرانه با دامنهٔ تغییرات ۵۴ به دست آمده است که می‌توان گفت که میزان مصرف متظاهرانه جامعهٔ مطالعه‌شده، بیشتر از متوسط نمره‌ها است (میانگین=۴۳/۰۸) که بیانگر این است که وضعیت مصرف متظاهرانه جامعهٔ مطالعه‌شده در سطح متوسط روبه‌بالایی است

۲- برای انـدازه‌گیری و ســـنجش متغیر تعهد اجتماعی به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل تحقیق از ۵ گویه در سطح سنجش ترتیبی و در۵ گزینه به شکل طیف لیکرت استفاده شده است. در این شاخص نمرهٔ ۲۵ بیانگر کاملاً موافق تعهد اجتماعی و نمرهٔ ۵ بیانگر کاملاً مخالف تعهد اجتماعی بوده است که بعد از جمع‌زدن این گویه‌ها با یکدیگر و تشکیل‌دادن متغیر فاصـــله‌ای، تعهد اجتماعی با دامنهٔ تغییرات ۲۰ به دســـت آمده اســـت که می‌توان گفت که میزان تعهد اجتماعی جامعهٔ مطالعه‌شـده، بیشتر از متوسط نمره‌ها اســـت (میانگین=۱۸/۲۲) که بیانگر این اســـت که وضـــعیت تعهد اجتماعی جامعهٔ مطالعه‌شده در سطح متوسط روبه‌بالا است.

[۳] برای لندازه‌گیری و ســـنجش متغیر رضـــایت اجتماعی به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل تحقیق از ۱۱ گویه در سطح سنجش ترتیبی و در ۵ گزینه به شکل طیف لیکرت استفاده شده است. در این شاخص نمرهٔ ۵۵ بیانگر کاملاً موافق رضـــایت اجتماعی و نمرهٔ ۱۱ بیانگر کاملاً مخالف رضـــایت اجتماعی بوده اســـت کـه بعـد از جمع‌زدن این گویـه‌هـا بـا یکـدیگر و تشکیل‌دادن متغیر فاصله‌ای، رضایت اجتماعی با دامنهٔ تغییرات ۴۱ به دست آمده است. می‌توان گفت که میزان رضـایت اجتماعی جامعهٔ مطالعه‌شـده، بیشـتر از متوسـط نمره‌ها اسـت (میانگین=۳۳/۰۸) که بیانگر این اسـت که وضعیت رضایت جامعهٔ مطالعه‌شده در سطح متوسط روبه‌بالایی است.

[۳] برای اندازه‌گیری و سـنجش متغیر تقدیرگرایی به‌عنوان یکی از متغیرهای مسـتقل تحقیق از ۵ گویه در سـطح سـنجش ترتیبی و در ۵ گزینه به شـکل طیف لیکرت اسـتفاده شـده اسـت. در این شـاخص نمرهٔ ۲۵ بیانگر کاملاً موافق تقدیرگرایی و نمرهٔ ۵ بیانگر کاملاً مخالف تقدیرگرایی بوده است که بعد از جمع‌زدن این گویه‌ها با یکدیگر و تشـکیل‌دادن متغیر فاصـله‌ای، تقدیرگرایی با دامنهٔ تغییرات ۲۰ به دسـت آمده اسـت که می‌توان گفت که میزان تقدیرگرایی جامعهٔ مطالعه‌شـده، پایین‌تر از متوسـط نمره‌ها اسـت (میانگین=۱۴/۴۸) که بیانگر این اسـت که وضـعیت تقدیرگرایی جامعهٔ مطالعه‌شده در سطح متوسط روبه‌پایین است.

[۴] برای اندازه‌گیری و ســـنجش متغیر بیگانگی اجتماعی به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل تحقیق از ۲۴ گویه در سطح سنجش ترتیبی و در۵ گزینه به شکل طیف لیکرت استفاده شده است. در این شاخص نمرهٔ ۱۲۰ بیانگر کاملاً موافق بیگانگی اجتماعی و نمرهٔ ۲۴ بیانگر کاملاً مخالف بیگانگی اجتماعی بوده اســـت کـه بعـد از جمع‌زدن این گویـه‌هـا بـا یکـدیگر و تشـــکیل‌دادن متغیر فاصـــله‌ای، بیگانگی اجتماعی با دامنهٔ تغییرات ۷۱به دســـت آمده اســـت، می‌توان گفت که میزان بیگانگی اجتماعی جامعهٔ مطالعه‌شـده، کمتر از متوسـط نمره‌ها اسـت (میانگین=۶۷/۹۶). بیانگر این اسـت که وضـعیت بیگانگی اجتماعی جامعهٔ مطالعه‌شـده در سـطح متوسـط روبه‌پایین است.

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

تحقیق یعنی میزان تنبلی اجتماعی کمتر از متوسط نمره‌هاست و بیانگر این است که متغیرهای مذکور در سطح متوسط روبه‌پایین است.

جدول ۳- ضرایب همبستگی بین متغیرهای مستقل و جمعیت‌شناختی و تنبلی اجتماعی در بین جوانان

Table 3- Correlation coefficients between independent variables, demographic characteristics, and social loafing among youth

متغیرهای مستقل	تنبلی اجتماعی	
	ضرایب آماری	p
مصرف متظاهرانه	r=۰/۳۳۵	۰/۰۰۰
تقدیرگرایی	r= ۰/۳۰۳	۰/۰۰۰
بیگانگی اجتماعی	r= ۰/٤۲۱	۰/۰۰۰
تعهد اجتماعی	r= -۰/۰۹۳	۰/۰٦۳
رضایت اجتماعی	r= ۰/۰۰۲	۰/۹٦۲
سن	t= -۰/۰۵۵	۰/۲۷۱
پایگاه اقتصادی- اجتماعی	t= ۰/۰۰۸	۰/۸۸
جنسیت	t= -۱/۱٦	۰/۲٤٦
وضعیت تأهل	t= ۱/٤٦	۰/۱٤۵
وضعیت اشتغال	t= -۱/۲۹۰	۰/۱۹۸
سطح تحصیلات	F = ۰/۹٤۷	۰/٤۱۸

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، باتوجه‌به نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای مصرف متظاهرانه (۰/۳۳۵)، تقدیرگرایی (۰/۳۰۳) و بیگانگی اجتماعی (۰/٤۲۱) رابطهٔ مثبت و معناداری با میزان تنبلی اجتماعی جوانان در سطح ۰/۰۰۰ وجود دارد؛ بدین معنا که هرچه میزان مصرف متظاهرانه، تقدیرگرایی و بیگانگی اجتماعی جولنان افزایش یابد، تمایل به تنبلی اجتماعی آنها نیز افزایش می‌یابد؛ اما بین متغیرهای رضایت اجتماعی، تعهد اجتماعی، سن و پایگاه اقتصادی- اجتماعی و تنبلی اجتماعی جوانان رابطهٔ معناداری وجود نداشت. همچنین تفاوت میانگین تنبلی اجتماعی بین جوانان زن و مرد، متأهل و مجرد، شاغل و بیکار و سطح تحصیلات (دیپلم و زیر دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و دکتری) معنادار نیست. در ادامه برای پیش‌بینی میزان تنبلی اجتماعی جوانان براساس متغیرهای پژوهش تحلیل رگرسیونی آورده می‌شود.

جدول ٤- تحلیل رگرسیون چندمتغیره برای پیش‌بینی تغییرات تنبلی اجتماعی

Table 4- Multivariate Regression Analysis to Predict Variations in Social Loafing

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین اصلاح‌شده	خطای استاندارد برآوردشده	دوربین واتسون
۱	۰/۵۳۸	۰/۲۸۹	۰/۲۷۸	٦/۵۸۳	۲/۰۰۸

مدل	ضرایب استانداردنشده		ضرایب استانداردشده	t آماره آزمون	sig
	B متغیر	انحراف استاندارد	بتا Beta		
مقدار ثابت (a)	۱۰/٤٤	۲/۳۱۷		٤/۵۰۵	۰/۰۰۰
مصرف متظاهرانه	۰/۱٦٤	۰/۰۳۸	۰/۱۹۹	٤/۳٦۷	۰/۰۰۰
بیگانگی اجتماعی	۰/۲۲۷	۰/۰۲۹	۰/۳٤۷	۷/۸۵۱	۰/۰۰۰
تقدیرگرایی	۰/۳٦۹	۰/۰۸۲	۰/۲۰۰	٤/٤۸۷	۰/۰۰۰

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

براساس نتایج رگرسیون چندمتغیره، ضریب همبستگی چندگانه بین متغیرهای مستقل و تنبلی اجتماعی، ضریب تعیین و ضریب تعدیل‌شدهٔ آن برابر با ۰/۲۸۹ است؛ به این معنا که متغیرهای فوق ۲۷درصد از کل واریانس تنبلی اجتماعی را تبیین می‌کنند و درضمن متغیرهای بیگانگی اجتماعی، تقدیرگرایی و مصرف متظاهرانه به ترتیب با ضرایب بتای ۰/۳۴۷، ۰/۲۰۰ و ۰/۱۹۹ بیشترین تأثیر را بر تنبلی اجتماعی جوانان دارند.

بحث و نتیجه

پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل و زمینه‌های تنبلی اجتماعی در بین جوانان شهر سنندج انجام شده است. تنبلی دارای دو بُعد فردی و اجتماعی است. تنبلی در بُعد فردی به معنای تداوم یا کش‌دادن و اطالهٔ وضعیت فعلی و عدم تمایل به تغییر رفتار و وضعیت کنشگر و ترجیح لذت آنی بر نفع فردی آتی توسط کنشگر است و تنبلی اجتماعی هم گاهی حاصل تنبلی افراد جامعه است؛ یعنی زمانی که بیشترین اعضای جامعه از کار و سختی گریزان و در پی لذات آنی و کارهای زوده بازده هستند، در سطح جامعه هم این وضعیت نهادینه می‌شود.

یافته‌ها حاکی‌ازآن است که میزان تنبلی اجتماعی جامعهٔ مطالعه‌شده، کمتر از متوسط نمره‌ها است (میانگین=۳۸/۳۱). به عبارتی بیشتر نمونهٔ بررسی‌شده خود را تنبل نمی‌دانند و به عبارتی گرایشات و رفتارهایی را مبنی بر وجود تنبلی در خود قبول ندارند. همچنین میانگین متغیرهای مستقل تقدیرگرایی و بیگانگی اجتماعی کمتر از متوسط و میانگین متغیرهای مصرف متظاهرانه، تعهد اجتماعی و رضایت اجتماعی جامعهٔ مطالعه‌شده، بیشتر ازحد متوسط است.

یافته‌های تجربی پژوهش حاضر دربارهٔ متغیر رابطهٔ تقدیرگرایی افراد- که از دلالت‌های نظری خرده‌فرهنگ دهقانی راجرز است- با میزان تنبلی اجتماعی آنها نشان می‌دهد که بین میزان تقدیرگرایی افراد و تنبلی اجتماعی آنها همبستگی معنادار و مستقیمی وجود دارد؛ بدین معنا باور به تقدیرگرایی بار مسئولیت را از دوش آدمی برمی‌دارد، روحیه‌ای انفعالی به فرد تحمیل می‌کند و تولنایی انسان را برای ایفای نقشی فعالانه و مؤثر در حیات اجتماعی از او سلب می‌کند (شجاعی، ۱۳۸۸) در تقدیرگرایی این اعتقاد وجود دارد که نتایج کار بشر از قبل توسط نیروهایی تعیین شده‌اند که خارج از قدرت و کنترل فرد است (Thornton et al., 2019)؛ بنابراین، تقدیرگرایی یکی از موانع توسعهٔ فرهنگی و اجتماعی محسوب می‌شود و افرادی که به تقدیرگرایی اعتقاد دارند، سطح توقعات، خواسته‌ها، آرزوها و انگیزهٔ دستیابی به اهداف مطلوب در زندگی‌شان پایین است؛ بنابراین، به تنبلی و عدم تحرک و پویایی برای تغییر محسوس و مطلوب در زندگی تمایل دارند. این یافته با نتایج پژوهش جوادی یگانه و فولادیان (۱۳۹۰) و قاضی‌نژادیان شوشتری (۱۳۹۶) همخوانی دارد. همچنین براساس نظریهٔ راجرز (به نقل از پورمرادی و مرادنژادی، ۱۴۰۰)، تقدیرگرایی به درک فرد از ناتوانی خود در کنترل آینده اشاره دارد. جوانان کردستانی، باتوجه‌به شرایط اقتصادی و اجتماعی منطقه، ممکن است احساس کنند که توان چندانی در تعیین سرنوشت خود ندارند. این نگرش‌ها، مانند بی‌ارادگی، بدگمانی، تسلیم و بردباری، روحیهٔ تقدیرگرایانه‌ای را در آنان تقویت می‌کند. نتیجه این است که تلاش برای تغییر، سخت‌کوشی و مشارکت فعال در فعالیت‌های اجتماعی یا اقتصادی کاهش می‌یابد و به شکل ظاهری به‌صورت تنبلی اجتماعی یا عدم انگیزه بروز می‌کند.

همچنین نتایج آزمون فرضیهٔ دیگر پژوهش حاکی‌ازآن است که بین متغیر میزان بیگانگی اجتماعی افراد با تنبلی اجتماعی آنها همبستگی معنادار و مستقیمی وجود دارد؛ بدین معنا که هرچه میزان احساس بیگانگی اجتماعی (نظیر احساس بی‌قدرتی افراد در تعیین سرنوشت خود و ایجاد تغییر در محیط، عدم اعتقاد به قواعد هنجاری، احساس انزوا، احساس

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

بی‌معنایی در زندگی، بیگانگی از خود و بیگانگی فرهنگی) در بین جولنان افزایش یلبد، تمایل آنان به تنبلی اجتماعی افزایش پیدا می‌کند؛ بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر دربارهٔ رابطهٔ بیگانگی اجتماعی و تنبلی اجتماعی مؤید دیدگاه‌های میدلتون (1963) و سیمن (1959) است و با نتایج تحقیقات جوادی یگانه و فولادیان (۱۳۹۰)، رحیمی‌زاده (۱۳۹٤)، فیروزجائیان و شریفی‌مقدم (۱۳۹۸)، زارع شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۷) و بلالی و بهرامی لایق (۱۳۹٤) همخوانی دارد.

همچنین نتایج فرضیهٔ دیگر پژوهش حاضر نشان داد که بین تمایل به مصرف متظاهرانه- که از دلالت‌های نظری وبلن است- و تنبلی اجتماعی جوانان رابطهٔ مستقیم و معنی‌داری وجود دارد؛ بدین معنا که برخی از افراد با چشم‌وهم‌چشمی و با گرایش به مصرف‌گرایی متظاهرانه و خودنمایانه و اصالت‌دادن به مصرف به‌جای تولید به خرید و مصرف کالاها و خدمات تجملی روی می‌آورند؛ نظیر مصرف نمایشی پوشاک و زیورآلات مد روز و با برندهای خارجی، استفاده از اسباب و اثاثیهٔ مجلل، مصرف غذاهای اشرافی، استفاده از خودروهای گران قیمت، تعویض مداوم، افراطی و غیرضروری خودرو و کالاهای کهنه خود با خودرو و کالاهای نو و مد روز، اتلاف وقت روزانه با سگ‌گردانی به‌عنوان نمادی از زندگی تجملاتی و طبقهٔ مرفه، برگزاری مراسمات و مهمانی‌های تجملی، رفتن به مسافرت‌های تجملی و بازنمایی در فضای مجازی و رواج گونه‌های بلاگری کافه نشینی های طولانی درشبلنه روز، پرسه زنی های روزلنه با خودرو در اطراف شهر و پاساژها و... می‌خواهند تا قدرت اقتصادی خود را به رخ دیگران بکشند و با ایجاد تمایز و مرزبندی با دیگران به نوعی منزلت اجتماعی با تفاخر و به اصطلاح با کلاس دست یابند. آن‌ها همان افرادی‌اند که تن به کارها و مشاغل مولد، یدی و دیربازده نمی‌دهند و بیشتر در پی مصرف و لذت‌جویی‌های لحظه‌ای هستند؛ بنابراین، با پیروی از فرهنگ مصرف‌گرایی افراطی نمایشی، تمایل به تنبلی و تن‌آسایی به‌صورت نوعی روال و رویهٔ عملی و روزمره در زندگی آنان درمی‌آید؛ بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر دربارهٔ رابطهٔ مصرف و فراغت تظاهری- نمایشی و تنبلی اجتماعی مؤید دیدگاه وبلن (۱۳۹٦) و همخوان با نتایج تحقیقات ژانگ و وانگ (2017) است.

براساس یافته‌های این پژوهش، بی‌میلی برخی از جوانان در ایران و به‌ویژه در کردستان به سخت‌کوشی و کارهای پرزحمت، نشان‌دهندهٔ تغییر نگرش و گرایش نسلی از کارهای مولد و بلندمدت به سمت فعالیت‌های غیرمولد و کوتاه‌مدت در جامعه است که این امر موجب شده است تا مسئلهٔ تنبلی اجتماعی جوانان در زندگی روزمره از خانه و خانواده گرفته تا مدرسه و دانشگاه و به‌طور کل جامعه به هنجار و روال عادی تبدیل شود و این امر نیز به‌نوبهٔ خود پیامدهایی چون انقراض و تعطیلی تدریجی برخی از مشاغل و حرفه‌های مفید و مولد، رکود علم، پایین‌آمدن ساعات کار مفید، اتلاف زمان مطلوب و مفید، بی‌نظمی‌و بی‌برنامگی در زندگی روزمره، بالارفتن میزان آسیب‌ها و جرائم، اصالت و اولویت‌یافتن ایدئولوژی مصرف به‌جای تولید و سرانجام توسعه‌نیافتگی و عقب‌ماندگی اجتماعی را در پی دارد؛ بنابراین، باتوجه‌به اینکه جوانان از پتانسیل و قدرت لازم برای ایجاد تحولات اجتماعی برخوردار هستند و ادارهٔ امور جامعه در آینده به آنها وابسته است، لازم است زمینهٔ ایجاد اشتغال مولد و افزایش همکاری و مشارکت همه‌جانبهٔ آنان در جامعه فراهم شود که یکی از شاخص‌های سلامت هر جامعه و مکانیزم‌های توسعهٔ همه‌جانبهٔ اجتماع، مشارکت فراگیر و همگانی این قشر در امور اجتماعی روزمره است.

مقالهٔ حاضر مستخرج از پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی نویسندهٔ اول در دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج است.

منابع فارسی

احمدی، ی.، و مجیدی، ا. (۱۳۹۲). بررسی عوامل اجتماعی

https://doi.org/10.22108/srspi.2025.144674.2096

وفرهنگی مرتبط با بی‌تفاوتی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه کردستان و دانشگاه پیام نور مرکز سنندج. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۲(۳)، ۳۳۹-۳۶۳. https://doi.org /10.22059/jisr.2013.51656

اثباتی، ن.، زارع، ز.، و هاشم زهی، ن. (۱۴۰۱). بررسی میزان تنبلی اجتماعی جوانان و نقش آن در توسعه پایدار (مورد مطالعه: جولنان شهر تهران). *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۴(۲)، ۱۵۹-۱۶۸. https://doi.org/10.30495/jisds.2022.67156.11724

ادهمی، ج. (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر بیگانگی اجتماعی و فرهنگی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد واحد سنندج. *مسائل اجتماعی ایران*، ۹(۱)، ۲۷-۵. http://jspi.khu.ac.ir/article-1-2905-fa.html

اسکیدمور، و. (۱۳۹۲). *نظریه‌های جامعه‌شناسی: تفکر نظری در جامعه‌شناسی* (علی‌محمد حاضری، احمد رجب‌زاده، سعید معیدفر، محمد مقدس، علی هاشمی گیلانی، مترجمان). پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

ازکیا، م. (۱۳۷۰). *جامعه‌شناسی توسعه و توسعه‌نیافتگی روستایی ایران*. اطلاعات.

ازکیا، م.، و پاک‌سرشت، س. (۱۳۷۷). فرهنگ توسعه در ادبیات کرد. *نامه علوم اجتماعی*، ۱۲(۱۲)، ۲۵-۴۱. https://jnoe.ut.ac.ir/article_15066.html

اعتمادی، م.، غفاری داراب، م.، خراسانی، ا.، مرادی، ف.، و وزیری‌نسب، ح. (۱۳۹۳). طفره‌روی اجتماعی و عدالت سازمانی در پرستاران: مطالعه موردی. *دانشکده بهداشت وانستیتو تحقیقات بهداشتی*، ۱۲(۴)، ۹۵-۱۰۶. http://sjsph.tums.ac.ir/article-1-5208-fa.html

اینگلهارت، ر. (۱۳۹۵). *تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی* (مریم وتر، مترجم). کویر.

بلالی، ا.، و بهرامی لایق، ل. (۱۳۹۴). بررسی میزان تأثیر پتانسیل ارزشیابی و تجربه زیسته دانشجویان دانشگاه آزاد واحد اسلامی همدان و بوعلی بر تنبلی اجتماعی. *سومین کنفرانس ملی روانشناسی و علوم رفتاری*، تهران. /https://civilica.com/doc/430557

بنی‌فاطمه، ح.، و رسولی، ز. (۱۳۹۰). بررسی میزان بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه تبریز و عوامل مرتبط با آن. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۲(۱)، ۱-۲۶. 20.1001.1.20085745.1390.22.1.1.7

پورمرادی، ن.، و مرادنژادی، ه. (۱۴۰۰). بررسی رابطه ویژگی‌های روان‌شناختی و جمعیت‌شناختی با تنبلی اجتماعی جولنان روستایی در استان ایلام. *روستا و توسعه*، ۲۴(۱)، ۱-۲۰. . https://doi.org /10.30490/rvt.2020.315478.1123

تکلو، ف.، احمدی، ک.، و ضیاءپور، آ. (۱۳۹۴). بررسی ارتباط بین مؤلفه‌های مدل پنج عاملی شخصیت و تنبلی اجتماعی در کارکنان دانشگاه علوم پزشکی. *تحقیقات بالینی درعلوم پیراپزشکی*، ۴(۱)، ۴۳-۵۱. https://brieflands.com/articles/jcrps-81952.pdf

جوادی، م.، شیانی، م.، محسنی تبریزی، ع.، و ودیعه، س. (۱۴۰۱). بررسی رابطه میان بی‌اعتمادی اجتماعی و مسئولیت‌گریزی شهروندی. *جامعه‌شناسی ایران*، ۲۳(۱)، ۱۷۰-۱۴۷. https://doi.org/10.22034/jsi.2022.557316.1603

جوادی یگانه، م.، و فولادیان، م. (۱۳۹۰). تنبلی اجتماعی و عوامل موثر بر آن. *جامعه‌شناسی ایران*، ۱۲(۴)، ۹۸-۱۲۵. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351901.1390.12.4.4.6

جوادی یگانه، م. ر.، فاطمی‌امین، ز.، و فولادیان، م. (۱۳۹۰). بررسی تطبیقی شاخص تنبلی در ایران و کشورهای جهان و برخی راه‌حل‌ها. *راهبرد فرهنگ (مرکز مطالعات راهبردی شورای عالی انقلاب فرهنگی)*، (۱۳-۱۲)، ۱۱۱-۱۳۴. https://www.jsfc.ir/article_44042_1cd72cf4bc085e7bda93071f87776c9e.pdf

حاجیانی، ا.، نصراصفهانی، آ.، غلامی‌پور، ا. (۱۳۹۴). بررسی تجربهٔ افراد از عضویت در شبکه‌های هرمی کوئست: علل جذب، شیوهٔ فعالیت و پیامدها. *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، ۶(۱)، ۷۱-۹۴. https://doi.org/10.22059/ijsp.2015.56920

حبیب‌پور گتابی، ک.، و بابایی همتی، ز. (۱۳۹۳). رابطه بین دینداری و مصرف نمایشی زنان شهر تهران (مطالعه موردی

منطقه ۵). *مطالعات راهبردی زنان*، *۱۷*(۶۵)، ۳۷-۶۷.
https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20082827.1393.17.65.3.4

حسینی، س. ع.، قادرمرزی، ح.، الماسی، م.، و قادری، م. ص. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش شناختی ارتقای امید بر کاهش اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه. *مطالعات آموزشی و آموزشگاهی*، ۳(٤)، ٤۹-۶۵.
https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2423494.1393.3.4.3.5

حسینی، س.م، نوروزی، ف.، وخادمیان، ط. (۱٤۰۲). *تعهد اجتماعی وعوامل مؤثر بر آن. انتظام اجتماعی*، *۱۵*(۳)، ۱۵۹-۱۸۸. http://sopra.jrl.police.ir/article_101375.html

حیدری ساریان، و. (۱۳۹۹). مطالعه و تحلیل عوامل مؤثر بر کاهش تنبلی اجتماعی جوانان روستایی، مطالعه موردی: شهرستان اردبیل. معاونت پژوهش و فناوری گزارش نهایی طرح تحقیقاتی.
file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Temp/Rar$DIa2056.31283

دانایی‌فرد، ح.، فانی، ع. ا.، شول، ح.، و شول، ص. (۱۳۹۵). واکاوی پیشایندهای کم‌کاری کارکنان، بخش دولتی: پژوهش ترکیبی. *مطالعات رفتار سازمانی*، *۵*(٤)، ۱-۲۰.
https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23221518.1395.5.4.1.7

دیلینی، ت. (۱۳۸۸). *نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی* (ترجمه بهرنگ صدیقی و وحید طلوعی). نشر نی.

رحیمی‌زاده، ف. (۱۳۹٤). *بررسی عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی دانشجویان* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشرنشده، دانشگاه علامه طباطبایی].

رسولی، ب. (۱۳۹۸). *بررسی سرانه مطالعه در ایران مرور مطالعات انجام‌شده*. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک).
https://fbarnamerizi.farhang.gov.ir/ershad_content/media/image/2019/08/788544_orig.pdf

رفیعی، س. م. (۱۳۸۲). *بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان تقدیرگرایی (مطالعه موردی: شهر فردوس)* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تربیت مدرس].

ریتزر، ج. (۱۳۸۹). *نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر* (محسن ثلاثی، مترجم). علمی.

زارع شاه‌آبادی، ا.، مبارکی، م.، و بیرانوند، ف. (۱۳۹۷). تنبلی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه مقایسه‌ای میان شهروندان یزد و خرم‌آباد). *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، *۹*(۲)، ۱۱٦-۹۱. https://doi.org/10.22059/ijsp.2018.68621

ساروخانی، ب. (۱۳۷۰). *دایره‌المعارف علوم اجتماعی*. کیهان.

سادات‌نوری، ک.، و آذرین، ا. (۱٤۰۱). بررسی عوامل مؤثر بر تنبلی اجتماعی جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال (مطالعه موردی شهر یاسوج). *مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، *۸*(۱)، ۲٤۳-۲۵٦. https://civilica.com/doc/1712210/

سامانی، ع.، درویش، ح.، عابسی، س.، و صفرزاده، ح. (۱۳۹۵). شناسایی عوامل مؤثر بر طفره‌روی سازمانی با رویکرد نقشه راه اصلاح نظام اداری (در وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات). *مدیریت سازمان‌های دولتی*، ٤(٤)، ۱۰۱-۱۱٤.
https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2322522.1395.4.0.6.1

ستوده، ه. (۱٤۰۲). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)*. آوای نور.

شجاعی، ج. (۱۳۸۸). تقدیرگرایی عامیانه ریشه‌ها و پیامدها. پژوهشنامه، ٤۱، ۱۵۳-۱۸۰.
https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/905284/

شمس ارمندی، ز. (۱٤۰۱). ارزیابی رابطه بین شخصیت کاریزماتیک و ارتباط آن با تنبلی اجتماعی در کارکنان آموزش‌وپرورش شهرستان لردگان. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی (مرکز توسعه آموزش‌های نوین ایران)*، *۸*(۲)، ۶۳-۷۷.
/https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1889180

طالبی، ا. (۱۳۷۳). *بیگانگی اجتماعی (به همراه تعلقات ارزشی دانش‌آموزان سال سوم، چهارم شهر تهران)* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشرنشده، دانشگاه تربیت مدرس تهران].

عسگری، ش.، و شفیع‌پور، ف. (۱٤۰۱). عوامل مؤثر بر تنبلی دانش‌آموزان و راهبردهای بهبود آن به شیوه نظریه داده‌بنیاد. *مهارت‌های روانشناسی تربیتی*، *۱۳*(۲)، ۶۰-۷٤.
https://sanad.iau.ir/Journal/psyedu/Article/953407

فیروزجائیان، ع. ا.، و شریفی‌مقدم، پ. (۱۳۹٦). تحلیل تنبلی اجتماعی به مثابه تنبلی اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه مازندران. *جامعه‌شناسی کاربردی*، *۲۸*(٤)، ۵۳-۷۰. https://doi.org/10.22108/jas.2017.21735

فیروزجائیان، ع. ا.، و شریفی‌مقدم، پ. (۱۳۹۸). تحلیل تنبلی اجتماعی به مثابه تنبلی اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه مازندران. *توسعه اجتماعی (توسعه‌انسانی‌سابق)*، *۱٤*(۳)، ۱-۲۸. https://doi.org/10.22055/qjsd.2020.15697

قاضی نژادیان شوشتری، ا. ا. (۱۳۹٦). *بررسی عوامل اجتماعی– فرهنگی مؤثر بر تنبلی اجتماعی (مورد مطالعه شهروندان ۱۸-٦٤ سال شهر اهواز)* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اهواز]. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/691f237589e791d8442c9d4fe3dc1665

کرمپور، م.، و یوسفوند، س. (۱۳۹۱). بررسی نظریه خرده‌فرهنگ دهقانی راجرز (بررسی موردی روستاهای منطقه کرمان شهرستان سلسله). *توسعه محلی*، ٤(۲)، ۱۳۹-۱٦٤. https://doi.org/10.22059/jrd.2013.30290

کوزر، ل. (۱۳۹۸). *زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی* (محسن ثلاثی، مترجم). علمی.

محسنی تبریزی، ع. (۱۳۸۳). سنجش میزان فاتالیسم و رابطه آن با احساس کارآمدی و احساس بی‌قدرتی سیاسی در بین زنان بالغ مناطق شهری کشور. *مطالعات فرهنگ –ارتباطات*، *۸*(۹)، ۱٦۹-۲۰۱. https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/70670/

محسنی تبریزی، ع. (۱۳۸۱). آسیب‌شناسی بیگانگی اجتماعی– فرهنگی (بررسی انزوای ارزشی در دانشگاه‌های دولتی تهران). *پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۲٦، ۱۱۹-۱۸۲. https://journal.irphe.ac.ir/article_702670_2cf4c170769d1bd1c25e1d6cae144d4e.pdf

محسنی تبریزی، ع.، و صداقتی‌فرد، م. (۱۳۹۰). پژوهشی دربارهٔ بی‌تفاوتی اجتماعی در ایران (مورد پژوهش: شهروندان تهرانی). *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۲(۳)، ۱-۲۲. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20085745.1390.22.3.1.1

محمدحسین‌پور، ف.، اسکندری، ح.، و عباس‌پور، ع. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین رفتار شهروندی سازمانی و تنبلی اجتماعی کارکنان. *مشاوره شغلی وسازمانی*، ٦(۱۹)، ۲٤-۳۸. https://www.magiran.com/p1580371

محمدی، ج.، جهانگیری، ا.، و پاکدامن، ی. (۱۳۹٤). تجربه پرسه‌زنی و باز شکل‌دهی فضاهای همگانی شهری. *علوم اجتماعی*، ۲۲(۷۰)، ۳۱۲-۲۷۹. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351162.1394.22.70.6.1

محمدی، م.، و سویدی، ع. (۱٤۰۱). فراترکیب پیشایندهای طفره‌روی اجتماعی در سازمان‌ها. حکمرانی و توسعه، ۲(٤)، ۱۲۲-۹۷. https://doi.org/10.22111/jipaa.2023.388755.1104

مرکز ملی آمار ایران. (۱۳۹۹). سالنامه آماری کشور سال ۱۳۹۵. درگاه آمار ایران. https://amar.org.ir/population-and-housing-census?utm_source=chatgpt.com

مشیری، م. (۱۳۷۸). *فرهنگ جامع فارسی* (جلد اول). بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی.

موسوی، س. و. (۱۳۹۹). شیوع اعتیاد به اینترنت و وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در نوجوانان و جولنان ایرانی در سال ۱۳۹۷. *طب نظامی*، ۲۲(۳)، ۲۸۱-۲۸۸. https://doi.org/10.30491/JMM.22.3.281

نجفی اصل، ز. (۱٤۰۳). مطالعه سبک زندگی غربی در خانواده‌های تهرانی (مطالعه موردی: عوامل نگهداری از حیولنات خانگی). *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، *۱۳*(۱)، ۳۷۵-۳۹٦. https://doi.org/10.22034/scs.2023.399132.1450

نجفی، ع.، و اسماعیلی‌شاد، ب. (۱٤۰۰). رابطه سرمایه روان‌شناختی و تنبلی اجتماعی با نقش میانجی بهزیستی ذهنی. *تعالی منابع انسانی*، ۲(۳)، ۳٦-۵۰. https://civilica.com/doc/1581617/

وبلن، ت. (۱۳۹٦). *نظریه طبقه تن‌آسا* (فرهنگ ارشاد، مترجم). چاپ دوم. نشر نی.

Interaction (Vols. 1–2). John Wiley & Sons.

Burton, N. (2014). *The Psychology of laziness*. Psychology Today. Retrieved from https://www.psychologytoday.com/us/blog/hide-and-seek/201410/the-psychology-laziness.

Chung, E. & Fischer, E. (2001). When conspicuous consumption becomes inconspicuous: the case of the migrant Hong Kong consumers. *Journal of Consumer Marketing*, *18*(6), 474–488. https://doi.org/10.1108/07363760110404378

Cozer, L. (2019). Masters of Sociological Thought (M. Salasi, Trans.). Elmi Publishing. [In Persian].

Danaeefard, H., Fani, A. A., Shool, H., & Shool, S. (2017). Exploring antecedents of employees' soldiering in the public sector: A mix method research. *Organizational Behavior Studies Quarterly*, *5*(4), 1-20. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23221518.1395.5.4.1.7

Delini, T. (2009). *Classical Theories of Sociology* (B. Sedighi & V. Talooei, Trans.). Ney Publishing. [In Persian].

Deleau, J. (2017). *Social Loafing Construct Validity in Higher Education: How Well Do Three Measures of Social Loafing Stand Up to Scrutiny?* [Doctoral dissertations, University of San Francisco]. https://repository.usfca.edu/diss/345

Diener, E., Sun, M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (2000). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, *125*(2), 276-302. https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.125.2.276

Diener, E., & Seligman, M. E. P. (2002). Very happy people. *Psychological Science*, *13*(1), 81-84. https://doi.org/10.1111/1467-9280.00415

Esbati, N., Zare, Z., & Hashemzahi, N. (2022). Study of youth social laziness and its role in sustainable development (Case study: Tehran youth). *Journal of Iranian Social Development Studies*, *14*(2), 159-168.. [In Persian]. https://doi.org/10.30495/jisds.2022.67156.11724

Etemadi, M., Ghafaridarab, M., Khorasani, E., Moradi, F., & Vazirinasab, H. (2015). Social loafing and organizational justice among nurses: A case study in a teaching hospital. *Sjsph*, *12*(4), 95-106. [In Persian]. http://sjsph.tums.ac.ir/article-1-5208-fa.html

Firouzjaeian, A. A., Sharifi Moghadam, P. (2017). Analysis of academic loafing as social loafing among students of Mazandaran University. *Journal of Applied Sociology*, *28*(4), 53-70. [In Persian]. https://doi.org/10.22108/jas.2017.21735

Firouzjaeian, A. A., Sharifi Moghadam, P. (2020). Analysis of individual factors effecting on academic loafing among students (The case study: Students of Mazandaran University). *Journal of Social Development*, *14*(3),1-28. https://doi.org/10.22055/qjsd.2020.15697

Ghazi Nezhadian Shushtari, A. A. (2017). *Examining*

References

Adhami, J. (2018). Identifying social factors affecting social and cultural alienation among students case study of Islamic Azad University, Sanandaj Branch. *Social Problems of Iran*, *9*(1), 5-27. [In Persian]. URL: http://jspi.khu.ac.ir/article-1-2905-fa.html

Ahmad, S. F., Han, H., Alam, M. M., Rehmat, M. K., Irshad, M., Arraño-Muñoz, M., Ariza-Monte, A. (2023). Impact of artificial intelligence on human loss in decision making, laziness and safety in education. *Humanities and Social Sciences Communications*, *10*, 1-14. https://doi.org/10.1057/s41599-023-01787-8

Ahmadi, Y., & Majidi, A. (2014). Socio-cultural factors and social Apathy (Case Study: Kurdistan University of Payam Noor). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, *2*(3), 339-363.. [In Persian]. https://doi.org /10.22059/jisr.2013.51656

Andersen, K. V. (2011). *Optimal Levels of Embeddedness The Contingent Value of Networked Collaboration*. Copenhagen business school. https://research-api.cbs.dk/ws/portalfiles/portal/58915913/Kristina_Vaarst_Andersen.pdf

Asgari, S., & Shafiepour, F. (2022). Factors affecting laziness and strategies to improve it (Case study: Perspectives of primary school teachers in Najafabad). *Quarterly Journal of Educational Psychology*, *13*(2), 60-74. [In Persian]. https://sanad.iau.ir/Journal/psyedu/Article/953407

Azkia, M. (1991). *Sociology of Development and Underdevelopment in Rural Iran*. Ettelaat Publications. [In Persian].

Azkia, M., & Paksarresht, S. (1998). Development culture in kurdish literature. *Journal of Social Sciences*, *12*(12), 25-41. [In Persian].

Balali, E., & Bahrami-Laiegh, L. (2015). The influence of evaluative potential and lived experience of students at Islamic Azad University, Hamedan Branch and Bu-Ali on social loafing. In *Proceedings of the 3rd National Conference on Psychology and Behavioral Sciences*. Tehran. [In Persian]. https://civilica.com/doc/430557/

Balmores-Paulino R. S. (2019). Laziness. In V. Zeigler-Hill, & T. Shackelford (Eds.), *Encyclopedia of Personality and Individual Differences* (pp. 1-3). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28099-8_2098-1

Banifatemeh, H., & Rasoliy, Z. (2011). The study of social alienation among the students of Tabriz University and related factors. *Journal of Applied Sociology*, *22*(1), 1-26. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20085745.1390.22.1.1.7

Blumberg, H. H. (1983). *Small Groups and Social*

loafing and its influencing factors. *Iranian Journal of Sociology*, *12*(4), 98-125. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351901.1390.12.4.4.6

Karampour, M., & Yousefvand, S. (2013). The study of Roger's peasant Sub-culture (Case study: villages around Kahman region in Selseleh town). *Community Development*, *4*(2), 139-164. https://doi.org/10.22059/jrd.2013.30290 [In Persian].

Keyes, C. L. M. (1998). *Social well-being*. *Social Psychology Quarterly*, *61*(2), 121–140. https://www.jstor.org/stable/2787065

Latane, B., Williams, K., & Harkins, S. (1979). Many hands make light the work: The causes and consequences of social loafing. *Journal of Personality and Social Psychology*, *37*(6), 822-832. https://doi.org/10.1037/0022-3514.37.6.822

Lin, T. C, & Huang, C. C. (2009). Understanding social loafing in knowledge contribution from the perspectives of justice and trust. *Expert Systems with Applications*, *36*(3), 6156-6163. https://doi.org/10.1016/j.eswa.2008.07.014

Lin, P. H. (2008). *A Research on Social Loafing and Students' Cultural Orientations in ESL/EFL Classroom* [Master's thesis, Ming Chuan University].

Meyers, B., Schermuly, C. C., & Kauffeld, S. (2015). That's not my place: The interacting effects of faultlines, subgroup size, and social competence on social loafing behaviour in work groups. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, *25*(1), 31–49. https://doi.org/10.1080/1359432X.2014.996554

Middleton, R. (1963). Alienation, race, and education. *American Sociological Review*, *28*(6) 973-977. https://doi.org/10.2307/2090316

Millan, A. (2004). Developmental of multiple-item scale of measuring customs satisfaction in travel agencies services. *Tourism Management*, *25*(5), 533-546. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.07.002

Mills, T. M. (1967). *The Sociology of Small Groups.* Prentice-Hall Press.

Mohammad Hosseinpour, F., Eskandari, H., & Abbaspour, A. (2014). Relationship between organizational citizenship behavior and social laziness of employees. *Journal of Career and Organizational Counseling*, *6*(19), 24-38. [In Persian]. https://www.magiran.com/p1580371

Mohammadi, J., Jahangiri, A., & Pakdaman, Y. (2015). Flaneur and reshaping of urban public spaces. *Quarterly Journal of Social Sciences*, *22*(70), 279-312. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351162.1394.22.70.6

Mohammadi, M., & Soveidi, A. (2022). Meta-synthesis of antecedents of social loafing in organizations. *Socio-Cultural Factors Affecting Social Laziness (Case Study: Citizens Aged 18-64 of Ahvaz)*. [Master's thesis, Ahvaz University]. [In Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/691f237589e791d8442c9d4fe3dc1665

Habibpour Gatabi, K., & Babaei Hemati, Z. (2014). Relation between religiosity and conspicuous consumption among women in Tehran City (Case study: 5 Region). *Women 's Strategic Studies*, *17*(65), 37-67. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20082827.1393.17.65.3.4

Hajiani, E., Nasresfahani, A., & Gholamipour, E. (2015). Membership in pyramid scheme networks A sociological study of recruitment, practices and consequences. *Journal of Social Problems of Iran*, *6*(1), 71-94. [In Persian]. https://doi.org/10.22059/ijsp.2015.56920

Heidari Sarban,V. (2020). The Factors Influencing on Social Loafing Reduction of Rural Youth, Case Study: Ardabil County. Final Report of the Research Project. Research and Technology Deputy, Mohaghegh Ardabili University. [In Persian]. file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Temp/Rar$DIa2056.31283

Hoon, H., & Tan, T. M. L. (2008). Organizational citizenship behavior and social loafing: The role of personality, motives, and contextual factors. *The Journal of Psychology*, *142*(1), 89-108. https://doi.org/10.3200/JRLP.142.1.89-112

Hosseini, M,. Norouzi, F., & Khadimian, T. (2023). Social factors affecting the feeling of social commitment. *Journal of Social Order Quarterly*, *15*(3), 159-188. [In Persian]. http://sopra.jrl.police.ir/article_101375.html

Hosseini, S. A., Ghaedmarzi, H., Almasi, M. S., & Ghaderi, M. S. (2015). The effect of cognitive hope enhancing training on reduction of academic procrastination in secondary high school boy students. *A Bi-Quarterly Journal of Educational and Scholastic Studies*, *3*(4), 49-65. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2423494.1393.3.4.3.5

Inglehart, R. (2016). *Cultural Shift in Advanced Industrial Society* (M. Vatar., Trans.). Kavir Publications. [In Persian].

Javadi, M., Shiani., M., Mohseni Tabrizi, A., & Vadiea, S. (2022) The relationship between social mistrust and citizenship aversion (among citizen of Tehran). *Iranian Journal of Sociology*, *23*(1), 147-170. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/jsi.2022.557316.1603

Javadi Yeganeh, M. R., Fatemiamin, Z., & Fouladian, M. (2011). A comparative study of index of laziness in Iran and other countries and some solutions. *Culture Strategy*, (12-13), 111-134. [In Persian]. https://www.jsfc.ir/article_44042_1cd72cf4bc085e7bda93071f87776c9e.pdf

Javadi Yeganeh, M. R., & Fouladian, M. (2011). Social

Persian]. https://doi.org/10.30490/rvt.2020.315478.1123

Quadri, A. S. M. A. (2022). The causes of laziness and procrastination and how to overcome them. *Cifia Gloobal Journal, 5*. https://www.cifiaglobal.com/issue/5/article/cgj-5-6.pdf

Rafiei, S. M. (2003). *Examining Social Factors Affecting Pessimism (Case Study: Ferdows City)* [Master's thesis, Tarbiat Modares University]. [In Persian].

Rahimizadeh, F. (2015). *Examining Factors Affecting Social Laziness among Students* [Master's thesis, Allameh Tabatabaee University]. [In Persian].

Rasouli, B. (2019). *Reviewing Per Capita Reading in Iran: A Review of Studies.* Ministry of Culture and Islamic Guidance, Iran Documentation and Information Research Institute (IranDoc). [In Persian]. https://fbarnamerizi.farhang.gov.ir/ershad_content/media/image/2019/08/788544_orig.pdf

Rich, J. D., Owens, D., Johnson, S., Mines, D., & Capote, K. (2014). Some Strategies for Reducing Social Loafing In Group Projects. *Global Journal of Human-Social Science: A Art & Humanities-Psychology, 14*(5), 1-5. https://socialscienceresearch.org/index.php/GJHSS/article/view/1015/960

Ritzer, G. (2010). *Contemporary Sociological Theory* (M. Salasi, Trans.). Elmi Publishing. [In Persian].

Sadat Noori, K., & Azin, E. (2022). Examining factors affecting social laziness among youth (Case study: Yasuj City). *Journal of Psychological and Educational Studies, 8*(1), 243-256. [In Persian]. https://civilica.com/doc/1712210/

Samani, A., Darvish, H., Abasi, S., & Safarzadeh, H. (2016). Identify factors affecting the organizational loafing; with the approach of administrative reform roadmap. *Public Organizations Management, 4*(4), 101-114. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2322522.1395.4.0.6.1

Saroukhani, B. (1991). *Encyclopedia of Social Sciences*. Keyhan Publications. [In Persian].

Seeman, M. (1959). On the meaning of alienation. *American Sociological Review, 24*(6), 783–791. https://doi.org/10.2307/2088565

Shiue, Y. C, Chiu, C. M, & Chang, C. C (2010). Exploring and mitigating social loafing in online communities. *Computers in Human Behavior, 26*(4), 768-777. https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.01.014

Shams Armadi, Z. (2022). Evaluation of the relationship between charismatic personality and social laziness among education employees of lordegan. *Journal of Psychological and Educational Studies* (Iran Center for New Educational Development), *8*(2), 63-77. [In Persian]. https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1889180/

Shojaei, J. (2009). General fatalism: Roots and *Governance and Development Journal, 2*(4), 97-122. [In Persian]. https://doi.org/10.22111/jipaa.2023.388755.1104

Mohseni Tabrizi, A. (2003). Pathological aspects of social I cultural alination: A study of value isolation among university students. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education, 26*, 119-182. [In Persian]. https://journal.irphe.ac.ir/article_702670_2cf4c170769d1bd1c25e1d6cae144d4e.pdf

Mohseni Tabrizi, A., & Sedaghatifard, M. (2011). A research in social apathy in IRAN (Case research: Tehran). *Journal of Applied Sociology, 22*(3), 1-22. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20085745.1390.22.3.1.1.

Mohseni Tabrizi, A. (2004). Measuring fatalism and its relationship with political inefficacy and powerlessness among adult women in urban areas. *Culture-Communication Studies,8*(9), 169-201. [In Persian]. https://ensani.ir/file/download/article/20120514072948-1179-146.pdf

Moshiri, M. (1999). *Comprehensive Persian Culture* (Vol. 1). Great Persian Encyclopedia Foundation. [In Persian].

Mousavi, S. V. (2020). Prevalence of internet addiction and the status of the use of virtual social networks in Iranian teenagers and youths in 2018. *Journal of Military Medicine, 22*(3), 281-288. [In Persian]. https://doi.org/10.30491/JMM.22.3.281

Myers, D. G. (2009). *Social Psychology*. 10th Edition. McGraw-Hill.

Najafiasl, Z. (2024). A study of western lifestyle in Tehrani families (Case study: Pet care agents). *A Quarterly Journal of Socio-Cultural Strategy, 13*(1), 375-396. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/scs.2023.399132.1450

Najafi, A., & Esmaeili Shad, B. (2021). The relationship between psychological capital and social laziness with the mediating role of subjective well-being. *The Journal of Human Resources Excellence, 2*(3), 36-50. [In Persian]. https://civilica.com/doc/1581617/

Noreen, S., Saleem, M., & Mumtaz, S. (2017). Social loafing and its counteracting strategies in Pakistan. *Global Journal of Human Resource Management, 5*(2), 32–44. https://eajournals.org/gjhrm/vol-5-issue-2-february-2017/

Pelusi, N. (2007). The lure of laziness. *Psychology Today*. Retrieved from https://www.psychologytoday.com/intl/articles/200707/the-lure-laziness

Poormoradi, N., & Moradnezhadi, H. (2021). Investigating the relationship between psychological and demographic characteristics and social laziness of rural youth in Ilam province of Iran. *Quarterly Journal of Village and Developmen, 24*(1). 1-20. [In

(2019). Fatalistic beliefs and migration behaviors: A study of ideational demography in Nepal. *Population Research and Policy Review*,*39*, 643-670. https://doi.org/10.1007/s11113-019-09551-0

Tsaw, D., Murphy, S., & Detgen, J. (2011). Social loafing and culture: Does gender matter. *International Review of Business Research Papers, 7*(3), 1-8. https://www.researchgate.net/publication/228469292

Trigg, A. B. (2001). Veblen, Bourdieu and conspicuous consumption. *Journal of Economic Issues, 35*(1), 99–115. https://doi.org/10.1080/00213624.2001.11506342

Veblen, T. (2017). *Theory of the Leisure Class* (F. Ershad Trans.; 2nd Edition). Ney Publishing. [In Persian].

Zare Shahabadi, A., Mobaraki, M., & Biranvand, F. (2018). Analysis of the factors affecting social laziness (Comparative study among employees of two cities of Yazd and Khorramabad). *Iranian Journal of Social Problems, 9*(2), 91-116. [In Persian]. https://doi.org/10.22059/ijsp.2018.68621

Zhang, S., & Wang, L. (2017). Interactional justice moderated the effect of protestant work ethic on social loafing. *Journal of Advances in Management Sciences & Information Systems, 3*, 27-35. https://doi.org/10.6000/2371-1647.2017.03.03

Zhu, M., & Wang, H. (2018). Social loafing with group development. *International Journal of Services, Economics and Management, 1*(1), 55-67. https://doi.org/10.1504/IJSEM.2019.098937

consequences. *Research Publication*, *41*, 153-180. [In Persian]. https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/905284/

Skidmore, W. (1993). *Theoretical Thinking in Sociology* (A. M. Hazeri and others, Trans.). Safir Publications. [In Persian].

Sotoudeh, H. (2023). *Social Pathology (Sociology of Deviance)*. Avaye Noor Publishing. [In Persian].

Spada, M. M., Hiou, K., & Nikcevic, A. V. (2006). Metacognitions, emotions, and procrastination. *Journal of Cognitive Psychotherapy, 20*(3), 319-326. http://dx.doi.org/10.1891/088983906780644028

Stark, E. M., Shaw, J. D, Duffy, M. K. (2007). Preference for group work, winning orientation, and social loafing behavior in groups. *Group & Organization Management, 32*(6), 699-723. https://doi.org/10.1177/1059601106291130

Takalo, F., Ahmadi, K., & Ziapour, A. (2015). Relationship between components five factor model of personality and social laziness employees Kermanshah University of Medical Sciences in 2014. *Journal of Clinical Research in Paramedical Sciences, 4*(1), 43-51. [In Persian]. https://brieflands.com/articles/jcrps-81952

Talebi, A. (1994). *Social Alienation (Including Value Attachments of Third and Fourth Grade Students in Tehran)* [Unpublished Master's thesis, Tehran Tarbiat Modares University]. [In Persian].

Thornton, A., Bhandari, P., Swindle, J., Williams, N;.,Young-DeMarco, L., Sun, C., & Hughes, C.